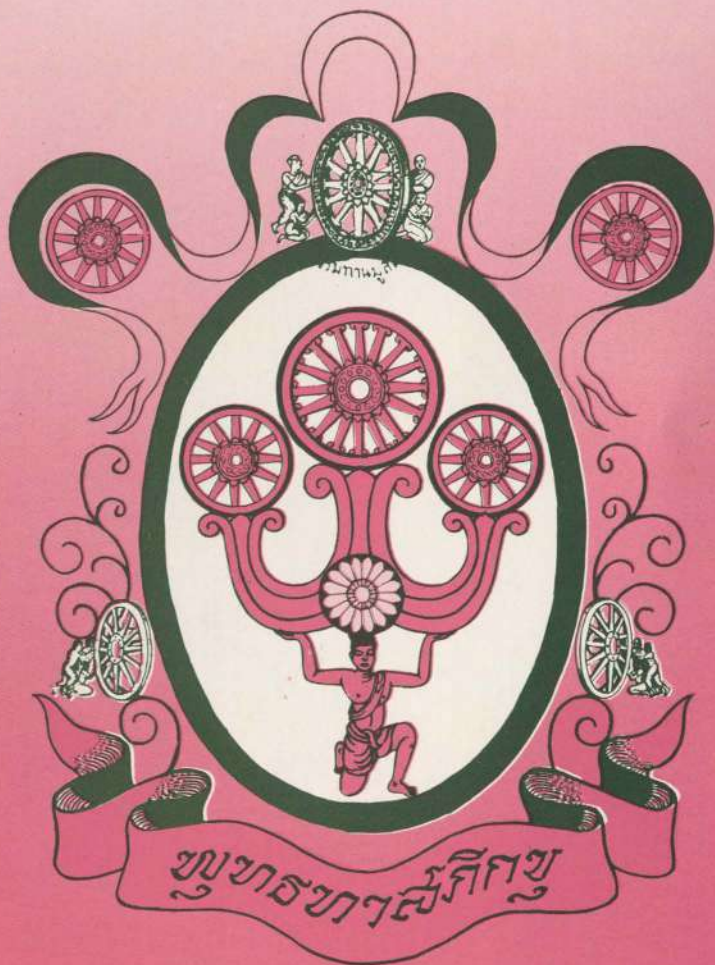

เลิกอายุแล้วมาอยู่กับอัมมยตา.

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๕๑]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมนท้าวทั้งราชาตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อย่าง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้ลวลู่สู่เตจรัจฉาน ฯ
จะทกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกนบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธรองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพินภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศท้าวทั้งราชาตรี ฯ

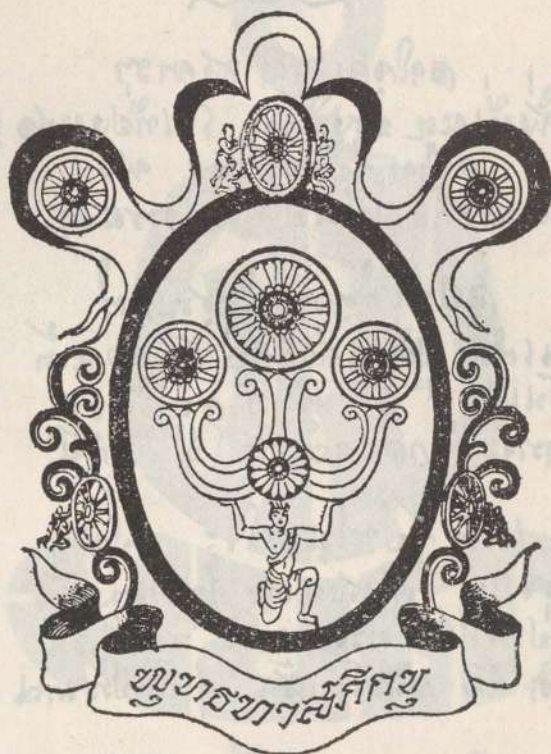
พ.ท.

๒๕๒๓

เลิกอายุแล้วมาอยู่กับอตัมมยตา.

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๕๑]

ศรัทธาบริจาค

ของ

คณะศิษย์ผู้มีนามท้ายเล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๔,๖๐๐ เล่ม

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๓๓

ฉบับที่ ๑๑๕.

“... อภิบาล... สอน...
“... นี้แหละ... ไม่...!”
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
...

“อตัมมยตา”

คือ ความที่ไม่ต้องอาศัยเหตุปัจจัยนั้นปรุงแต่งอีกต่อไป

“กุไม่เอา กับ มึงไว้ย”

มนตราสำหรับชีวิต

ที่ระลึกเนื่องในวันเลิกอายุ ๔๔ ปีของท่านอาจารย์พุทธทาส

บางนาที่ท่านมีมัน

รสอะไรไม่ประเสริฐ หรือสฤทธิ-ศานต์
ยิ่งไปกว่า รสของการ “ไม่ต้องได้
ไม่ต้องเป็น ไม่ต้องอยู่ ไม่ต้องตาย
ไม่ระหาย ไม่สงสัย ไม่กังวล

ไม่หวั่นไหว ไม่ถือ ร้ายหรือดี
ไม่ถวิลหวังที่ มันสับสน
เช่นจวนได้ หรือจะได้ แต่กลายเป็น
เป็นไม่แน่ ว่าตน จะได้มัน”

รสความว่าง อิมโอะชะ ตลอดกาล
เป็นสัมปราย-โฆหาร พระอรหันต์
ดูให้ดี บางนาที่ ท่านมีมัน
แต่ที่ท่าน ดูไม่ดี ไม่มีเอย.

พระธรรมโกศล

พระธรรมโกศล

พระเล้าพระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล; พระระดม
 ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล; พระระดม ๑๐๐๑
 ก้าวมา ขลุ่ยขลุ่ย ขลุ่ยขลุ่ย ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล
 นพ; พระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล หรือ
 กิ่งแก้ว และพระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล
 ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล; พระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล
 ที่ว่า พระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล
 พระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล และพระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล
 ขลุ่ยขลุ่ยขลุ่ย; และพระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล
 แห่งพระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล "ไทยประไพพระศรีวิไล" คือพระ
 - ๑๐๐๑ - มหาราชประไพพระศรีวิไล ก็กับเป็นพระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล
 แห่งพระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล

พระระดม ๑๐๐๑ ก็จะเป็นพระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล
 ต่อจนพระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล
 พระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล

พระระดม ๑๐๐๑ ก็จะเป็นพระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล
 ต่อจนพระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล
 พระระดม ๑๐๐๑ ต่อจนพระประไพพระศรีวิไล

พระระดม ๑๐๐๑

มกราคม ๑๐๐๑
 ๑๐๐๑ พ.ศ. ๒๕๐๑

เลิกอายุแล้วมาอยู่กับอตัมมยตา.*

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ในวันนี้ อาตมาก็ยังคงบรรยาย เรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับอายุ ต่อไปอีก เพราะว่า มันยังไม่สิ้นเชิง. อยากจะทำความเข้าใจกับท่านทั้งหลายทั้งปวง, ให้มีความเข้าใจในเรื่องนี้ โดยละเอียดดีถ้วนครบทุกแง่ทุกมุม, จนกว่าจะถึงวันที่จะบำเพ็ญการเลิกอายุในวันข้างหน้า, ในวันนั้นจะบรรยายโดยหัวข้อว่า เลิกอายุแล้วมาอยู่กับอตัมมยตา.

ผู้ที่ไม่ได้เคยฟังมาแต่แรกก็คงจะงง เพราะว่าคุณคิดเช่นนั้นไม่เข้าใจ แม้แต่คำว่าเลิกอายุทำอะไร, แล้วก็เข้าใจ

---

* ธรรมบรรยายประจำวันเสาร์ที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๓๒

แม้แต่คำว่าอัมมยตา ก็อะไร; ต้องขอโอกาสเพื่อข้อม
ความเข้าใจ กับผู้ที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังมาแต่ก่อนสักเล็กน้อย
ดังต่อไปนี้.

เด็กอายุคือหมคปัญหาเรื่องอายุ.

ที่ว่าเด็กอายุนั้น มันเป็นคำพิเศษ, เป็นเพียงความ
รู้สึกในจิตใจ ไม่เกี่ยวข้องกับในความหมายของคำว่าอายุ; ไม่ใช่
เด็กมีอายุแล้วก็ตาย แต่คำว่าเด็กอายุทั้งที่ยังไม่ตาย, ไม่ต้อง
ตาย ยังไม่ตายแต่ก็เด็กอายุ ไม่รู้ไม่ช้กับเรื่องอายุ หมค
ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องอายุ.

ข้อนี้ต้องฟังให้คมาแต่เริ่มแรก, คือว่าเป็น เด็ก ๆ
ก็สนุกด้วยความมีอายุ; ระลึกถึงเมื่อตัวเองยังเป็นเด็ก
สนุกสนานอยู่ด้วยอะไร, ก็สนุกสนานอยู่ด้วยความมีอายุ แล้ว
ก็รักอายุ หลงอายุ เมาอายุ, พอใจเหลือประมาณ ในการที่
ได้เป็นตัวกู ในลักษณะเช่นนี้.

ครนอายุมากเข้า ๆ ผ่านวัยหนุ่มสาวเป็นพ่อบ้านแม่
เรือน, เป็นวัวลากเกวียนมาหลายสิบปีเข้า ก็เริ่มรู้จักไปอีกทาง

เริ่มระแวงสงสัยว่า ความมีอายุนี้ถ้าจะไม่ใช่ของสนุก เริ่ม
ระแวง สังเกต พิสูจน์; จนกระทั่งรู้จักว่า อายุ ๆ นั้นอะไร
กัน มันอย่างไรกัน, อายุก็มากเข้าทุกที จนแก่ชราจึงรู้ว่าไม่
ไหว. นี่สรุปอายุ แล้วก็เยาะเย้ยความมีอายุ ล้อเลียนความ
มีอายุ, เลิกกันที พอกันที อย่าต้องมีอายุนั้นแหละดี.
ที่เขาว่าเกิดมาเป็นบุญ ได้เกิดมาแล้วก็บุญ นั้นมันไม่ใช่เสีย
แล้ว, มันต้องเห็นอายุเหมือนกับไม่ได้เกิดมานั้น มันจึงจะ
เป็นบุญ. นี่เรียกว่าเลิกอายุ เลิกอายุ อยู่เห็นอายุ ไม่มี
ปัญหาอันใดเกี่ยวกับอายุ นี่เรียกว่าเลิกอายุ.

วันนี้อธิบายด้วยบทว่า เลิกอายุแล้วมาอยู่กับอตัม-
มยตา อตัมมยตา ฟังให้ตี จำให้ตี เป็นคำพิเศษ มีความหมาย
สูงสุด อตัมมยตา.

ใจความสำคัญของอตัมมยตา.

พูดถึงคำว่าอตัมมยตานี้ อธิบายกันเป็นวัน ๆ จึงจะ
เข้าใจได้ดี, แต่สรุปเอาแต่ใจความก็แล้วกันว่า อยู่กับความคง
ที่ที่ไม่มีอะไรมาทำให้เปลี่ยนแปลง ไม่มีอะไรมาทำให้เปลี่ยน

แปลง. ตัวหนังสือคำนี้แปลว่า ไม่สำเร็จอยู่ที่ด้วยเหตุปัจจัย
นั้น ๆ. ไม่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยนั้น ๆ; หมายความว่าสิ่งที่
ที่แวดล้อมอยู่, ที่แวดล้อมเราอยู่ มันปรุงแต่งให้เป็นอย่าง
นั้นให้เป็นอย่างนี้ หัวทกกันชีวิตมากี่สิบอย่างแล้ว นั่นแหละ
คือเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย. มันคงที่ไม่ได้ เพราะว่ามันสู้
เหตุสู้ปัจจัยไม่ได้; เหตุปัจจัยมันก็ปรุงแต่ง มันก็เปลี่ยนแปลง
มันไม่คงที่, เตียวสุขเตียวทุกข์ เตียวดีเตียวชั่ว เตียวบุญเตียว
บาป เตียวร้องไห้เตียวหัวเราะ เตียวพอใจเตียวไม่พอใจ เตียว
รู้สึกว่าคุณใจ เตียวก็ไม่ถูกใจ เตียวก็รู้สึกว่าคุณใจ เตียวก็รู้สึกว่าคุณใจ
ขาดทุน เตียวก็รู้สึกว่าคุณใจเปรียบ เตียวก็รู้สึกว่าคุณใจเปรียบ
มึงบ้าง; มันเป็นตรงกันข้ามเป็นคู่ ๆ หากความจริงไม่ได้
เตียวเป็นนรกเตียวเป็นสวรรค์ คือเตียวก็ร้อนใจเตียวก็สบายใจ
เตียวเป็นนรกเตียวเป็นสวรรค์ อย่างนี้เรียกว่ามันไม่คงที่.

ถ้าได้อยู่กับความคงที่แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลงอย่าง
ใดเลย นั้นจะเป็นอย่างไร? ขอให้ลองคิดดู : ไม่ต้องขึ้นไม่
ต้องลง ไม่ต้องฟูไม่ต้องแฟบ ไม่ต้องเหี่ยวไม่ต้องพอง คือ
ไม่ยินดีไม่ยินร้าย, ที่เห็นได้ง่าย ๆ ก็คือ ไม้ดีใจและไม่เสียใจ
ที่กินทั่วไปจะเข้าใจได้, เนื้อคือเนื้อความดีใจและความเสีย

ใจ. เราต้องตั้งใจพิเศษศึกษาให้ดี ว่าเมื่อเราตีใจนั้นมันเป็นอย่างไร, และเมื่อเราเสียใจนั้นมันเป็นอย่างไร ให้รู้จักทั้งสองอย่างและเอามาเปรียบเทียบกันดู. เมื่อเสียใจนั้นมันไม่ไหว มันเหลือทน ไม่มีใครชอบ; แต่อย่าลืมนึกว่าเมื่อตีใจ ตีใจมันกระหืดกระหอบ มันพุ่งซ่าน, มันไม่ใช่ความสงบ มันเป็นการกระตุ้นให้วุ่นอยู่ในใจ, ตีใจเกินไปก็นอนไม่หลับ ตีใจเกินไปก็กินข้าวไม่ลง ตีใจมากเกินกว่านั้นก็บ้า, กิติดูเถอะตีใจๆ อย่าทำเล่นกับมัน.

นี่เราสบายแท้จริงเมื่อไร? ก็เมื่อไม่ตีใจไม่เสียใจ ไม่ตีใจไม่เสียใจ นั่นแหละเบาสะอาตบวิสุทธิเหนือสิ่งทั้งปวง, ไม่มีอะไรมาครอบงำย้ายผู้คุมตัวจริง. นี่จิตอย่างนี้ก็เรียกว่า กงที เพราะมันเหนือการปรุงแต่งของอะไรๆ เรียกว่าอตัมมยตา, อตัมมยตาไม่สำเร็จมาจากสิ่งนั้น คือสิ่งที่มาปรุงแต่งมาปรุงแต่งไม่ได้ ชีวิตของเราจึงอยู่เหนือจากสิ่งที่เข้ามาปรุงแต่ง โดยประการทั้งปวง.

บรรดาสิ่งที่เข้ามาปรุงแต่งนั้น ท่านกิตฺตุเอาเองเถอะ มันเข้ามาปรุงแต่งเพื่ออะไร? มันมาปรุงแต่งเพื่อให้ตีใจและเสียใจทั้งนั้น; คนธรรมดาเป็นอย่างนั้นทั้งนั้น สิ่งที่เขา

มาปรุงแต่งจิตใจของคนธรรมดา ก็คือปรุงแต่งให้รู้สึก
ดีใจหรือเสียใจ.

เอ้า, เข้ามาทางตา สวยก็ปรุงแต่งไปอย่าง ไม่สวยก็
ปรุงแต่งไปอีกอย่าง, เข้ามาทางตา จิตใจก็ชอบหรือไม่ชอบ
ไปตามที่มันสวยหรือไม่สวย. เข้ามาทางหูไพเราะหรือไม่ไพ-
เราะ ก็มาปรุงแต่งให้ชอบใจหรือไม่ชอบใจ. เข้ามาทางจมูก
หอมหรือเหม็น ก็มาปรุงแต่งให้รู้ว่าสวยไปตามแบบของมัน,
แม้แต่สิ่งที่เรียกว่าหอม หอมนั้นก็หายใจไม่ออกเหมือนกัน
กิดคุให้ตี. เข้ามาทางลิ้นอร่อย หรือไม่อร่อย, คำอร่อย
คำไม่อร่อย มันก็บ๊อบซัน ๆ ลง ๆ กว่าที่จะกินข้าวเสร็จ ชน ๆ
ลง ๆ หลาย ๆ ครั้ง. เข้ามาทางกาย, ทางผิวหนังสบายอบอุ่น
นี้มันพลหรือว่าหยาบกระต้าง, มันก็มาปรุงแต่งเพื่อความดีใจ
เสียใจไม่พอใจ อร่อยไม่อร่อย, ทางกายโดยเฉพาะเรื่องทางเพศ
ก็มาถูกใจหรือไม่ถูกใจงั้น. ที่นทางใจเอง ก็มีความคิดผ่าย
เลวร้าย มีความกลัว มีความขี้ใจ มีความสงสัย มีความไม่
แน่ใจไม่ปลอดภัย, เกี่ยวก็ตีใจเกี่ยวก็พอใจก็ถูกใจ. ก็มีอยู่
๒ เรื่องถูกใจกับไม่ถูกใจ ปรุงแต่งให้ชินลงอยู่เสมอ น้ทางใจ.

การปรุงแต่งทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย
ทางใจ, มันมีเป็น ๒ อย่าง อย่างนี้ คือให้พอใจกับไม่พอใจ.
พอใจก็เป็นไปอย่างหนึ่ง ไม่พอใจก็เป็นไปอย่างหนึ่ง หากความ
คงที่ไม่ได้. พอดีก็วิ่งวุ่นไปตามความพอใจ ไม่พอใจก็วิ่ง
วุ่นหรือเจ็บปวดไปตามความไม่พอใจ.

ถ้าอยู่เหนือมันเสียให้หมดจะเป็นอย่างไร? คิดดูเถอะ
ถ้าอยู่ให้เหนือ เหนือเสียทั้ง ๒ อย่าง, เหนือความพอใจเหนือ
ความไม่พอใจเสียได้ มันจะเป็นอย่างไร? นี่คือร่องรอยของ
อัตัมมยตา. อัตัมมยตา ไม่ต้องดีใจ ไม่ต้องเสียใจ อยู่
เหนือความพอใจความเสียใจ เหนือความดีเหนือความ
เสีย, เหนือความแพ้เหนือความชนะ.

หรือถ้าพูดกันอย่างละเอียดลึกซึ้ง แล้วก็พูดไปใน
ทางว่า เหนือบุญเหนือบาป. เหนือบุญเหนือบาปนี้
บางคนไม่เข้าใจแล้วก็สะอึกสั่น, เหนือบุญเหนือบาป เหนือดี
เหนือชั่ว เหนือสุขเหนือทุกข์ไปเลย. บาปนั้นไม่ไหว,
แต่บุญมันก็เป็นเหตุให้อยู่ไม่หนึ่งอยู่ไม่สุขเหมือนกัน, บุญตาม

แบบเมืองสวรรค์นั้นไม่ใช่ความสงบ วุ่นวายด้วยสิ่งพอ
ใจ สนุกสนานเบิกบานร่าเริงไม่มีหยุด.

สุขก็ดูให้ตี ที่ว่าสุขๆ นั้น มันต้องมีการอดทน, มัน
ต้องมีการรู้สึกที่อดทน แต่มันทนอย่างไม่รู้ตัว, ทุกข์นั้น
มันทนอย่างเหลือทน สุขนั้นมันทนอย่างชอบทน พอใจ
ที่จะทน; เป็นความเหน็ดเหนื่อยเหมือนกัน เพราะมันนั่ง
อยู่ไม่ได้ มันต้องพอใจมันต้องหลงไหล.

นรกสวรรค์อีกคู่หนึ่ง นรกกี้กัถ์เจ็บปวด สวรรค์
ก็ทำให้หลง ทำให้หลงไหลหลงใหล. นี้เรียกว่าความ
ไม่สงบ ความไม่สงบของสิ่งที่เป็นคู่ๆ เหล่านี้.

ตีก็วุ่นวายไปตามแบบตี ชั่วก็วุ่นวายไปตามแบบชั่ว,
บุญก็วุ่นวายไปตามแบบบุญ บาปก็วุ่นวายไปตามแบบบาป,
สุขก็วุ่นวายไปตามแบบสุข ทุกข์ก็วุ่นวายไปตามแบบทุกข์,
มั่งมีก็วุ่นวายไปตามแบบมั่งมี ยากจนก็วุ่นวายไปตามแบบยาก
จน. เราจะพูดกันสักกู่ ถ้ามันยังเป็นคู่แล้วมันยังไม่ใช่
ความสงบ; ต่อเมื่อมันอยู่นอกที่เป็นคู่ๆ นอกความเป็น
คู่ๆ เหล่านี้เสียทุกคู่ เป็นความสงบ. แล้วจะเรียกว่า

อะไร ที่นี้จะเรียกว่าอะไร? เหนือชั่ว เหนือดี เหนือบุญ
เหนือบาป เหนือสุขเหนือทุกข์ เหนือนรกเหนือสวรรค์ แล้ว
จะเรียกว่าอะไร, เรียกตามธรรมชาติแท้จริงก็เรียกว่า ความ
ว่าง, เรียกให้ถูกใจคนก็เรียกว่า นิพพาน นิพพาน.

เอ้า, ชั่วกันสักพักหนึ่ง แล้วก็มาดี พอเหนือดี
เล็กดีก็ว่าง, ทุกข์กันเสียสักพักหนึ่ง มาถึงสุข สุขกันสักพัก
หนึ่ง เหนือสุขก็คือว่าง, บาปกันสักพักมาถึงบุญ เหนือบุญ
ก็ว่างอีกแหละ. ว่างคือความจริง ว่างจากตัวตน ว่างจาก
ความหมาย แต่ไม่มีใครชอบ; พอพูดว่าว่างๆ นั้นคนก็หาว่า
สูญเปล่าไม่มีอะไร ก็ไม่มีใครชอบ เพราะฉะนั้นก็คือไม่ชอบ
ความสงบนั่นเอง. ชอบกระโดดโลดเต้นไปตามคู้ๆ, ต้อง
วุ่นวายเปลี่ยนแปลงไปเป็นลักษณะตรงกันข้ามเป็นคู้ๆ ไม่มี
หยุด; พอหยุดเสียได้ ไม่ต้องกระโดดโลดเต้นไปตาม
อำนาจคู้ๆ นั้นแหละเรียกว่าอัมมยตา, อัมมยตา
มันมีความคงที่ คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยประการทั้งปวง.

เปรียบเทียบกับภูเขา ภูเขาที่ฝังอยู่ในดินโคลนเป็น
ภูเขาขึ้นมา, พายุพัด ภูเขาไม่หวั่นไหว ไม่โยกเยก คนก็คิดว่า

ภูเขา มันไม่ห้วนไหว ไม่มีอะไรมาทำให้ภูเขาห้วนไหว; แต่พอแผ่นดินไหว ภูเขา ก็โยกแยกเหมือนกัน, แม้แต่ภูเขา มันยังห้วนไหว. มันต้องไม่ห้วนไหว, มันต้องอยู่เหนือการปรุ้งแต่งครอบงำของสิ่งใดๆ.

นี่เราไม่ห้วนไหวถึงขนาดนั้น อยู่กับความไม่ห้วนไหว ถึงขนาดนั้น ก็เรียกว่าอยู่กับอตัมมยตา อยู่กับอตัมมยตา.

พูดให้คนที่ไม่รู้ธรรมะฟัง ยังไม่รู้ธรรมะเลยยังโง่อยู่มาก. ต้องเปรียบเทียบด้วยอุปมาอตัมมยตาว่า : หญิงสาวสวยสุดคนหนึ่ง เขามีอตัมมยตาโดยสมบูรณ์ มีจิตเป็นอตัมมยตาโดยสมบูรณ์, อะไรมาปรุ้งแต่งโยกโคลงไม่ได้; ฉะนั้นต่อให้ชายหนุ่มรูปงามเจ้าชู้พูดจาเก่งสักร้อยคนก็มาเกี่ยวเขาไม่สำเร็จ เกี่ยวหญิงสาวที่มีอตัมมยตานี้ไม่สำเร็จ. เอ้า, คุณก็ลองคำนวณดูเอาเองว่า ออตัมมยตานี้คืออะไร? ที่นี้ตรงกันข้ามชายหนุ่มรูปสวยคนหนึ่งเขามีอตัมมยตาเต็มที่; ต่อให้นางงามจักรวาลสักฝูงหนึ่ง นางฟ้าสักฝูงหนึ่ง ก็มาเกี่ยวเขาไม่สำเร็จ ลากหัวเขาไปไม่ได้, ชายหนุ่มคนนั้นเขามีอตัมมยตา.

ก็ลองกำหนดดูเอาเองซิว่า *อตัมมยตา* คืออะไร? ตัวหนังสือแท้ๆ มันแปลว่า ไม่สำเร็จมาแต่บัจฉยนั้น ๆ, บัจฉยนั้น ๆ ปรุ่่งแต่่งไม่ได้, ไม่ได้ตั้งอยู่บนบัจฉยนั้น, ไม่ได้เกิดมาจากบัจฉยนั้น, อะไรปรุ่่งแต่่งไม่ได้ คือ *อตัมมยตา*. ถ้าว่าใครมีคณันท์ก็เรียกว่า *อตัมมโย* เป็นผู้ที่บัจฉยปรุ่่งแต่่งไม่ได้ คือเป็นพระอรหันต์. ถ้ามี *อตัมมยตา* สูงสุดเต็มที ก็เป็นพระอรหันต์, ถ้ามีต่ำ ๆ ร่อง ๆ ลงมา ก็เป็นร่อง ๆ ลงมา; ก็แปลว่ามีความไม่หวั่นไหว ตามมีตามได้ในภูมิในชั้นของตน ถ้าเป็นถึงที่สุดแล้วก็ *เป็นพระอรหันต์*.

ลำดับของการเห็นแจ้ง.

อธิบายทางธรรมะสักหน่อย ถ้าฟังไม่เข้าใจก็ขอเชิญกลับไปพลางก็ได้. *อตัมมยตา* เป็นญาณทัสนะ หรือ วิปัสสนาญาณ เห็นแจ้งสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่ เป็นจริง. นับตั้งแต่เริ่มเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา, เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เท่าไร ก็ไม่หลงรักหลงโกรธในเรื่องนั้น ๆ ในสิ่งนั้น ๆ. เห็นลึกเข้าไปถึง ธรรมัญญูจิตตา ธรรมนิยามตา อิทูปัจฉยตา ก็ยิ่งมั่นคงมากขึ้นไปอีก. ถ้าเห็นไปถึง ตถตา

เช่นนั้นเอง เช่นนั้นเองไม่คิดไปจากความเป็นอย่างนั้น คือ
เห็น สุธัญญา มันว่างจากตัวตน มันว่างจากตัวตน มันจึง
เป็นเช่นนั้นได้; ถ้ามันยังมีตัวตน มันก็เปลี่ยนแปลงอยู่
เรื่อยไป, เห็นความว่างจากตัวตน เห็นความคงที่ไม่
เปลี่ยนแปลง แล้วก็เห็นอตัมมยตา — ความไม่ขึ้นอยู่
กับปัจจัยนั้น ๆ. นี้เรียกว่า อตัมมยตา ใครมาชู้ให้กลัวก็
ไม่ได้, ใครมาจให้หัวเราะก็ไม่ได้, นี้ความมั่นคงอย่างตัวอย่าง
ที่ยกมาให้ฟังแล้ว ว่าหญิงสาวผู้มีอตัมมยตา ชายหนุ่มผู้มี
อตัมมยตานั่น มันจะเป็นอย่างไร.

ลำดับของมันมีไปตั้งแต่ที่ว่า เห็นความสุขแบบกาม
กามารมณ์ทางเพศ เห็นเป็นของเหลวไหล, เลื่อนขึ้นไปหา
ความสุขทางรูปฌาน เห็นอกามารมณ์ คือสะอาดจากกามารมณ์,
ต่อมาก็เห็นต่อขึ้นไปอีกกว่ายังรุ่น ก็ละความสุขในรูปโลกขึ้นสู
อรุรูปโลกสูงขึ้นไป, ต่อมาก็เห็นว่า มันยังหวั่นไหว ก็เลิก ขึ้น
ไปเป็นโลกุตตระ เป็นโลกุตตระ — เห็นโลก นั้นแหละคือ
ว่าเป็นอตัมมยตาสมบูรณ์. จากกามโลกไปสู่รูปโลก จาก
รูปโลกไปสู่อรุรูปโลก จากอรุรูปโลกก็ไปสู่โลกุตตระ, ตอนนั้น

แหล่อกัมมยตาที่สมบูรณ์ มันจึงเห็นการปรุงแต่งโดยประการ
ทั้งปวง คือมันไม่มีการปรุงแต่ง มันจึงจะเป็นอกัมมยตา.

อกัมมยตากับความสุขที่แท้จริง.

ต้องพูดกันบ่อย ๆ ต้องขอร้องที่ต้องพูดกันบ่อย ๆ ว่า
มันมีแต่แรคพังเขาเป่าปี่ หรือมีแต่การเป่าปี่ให้แรคพัง. ทุก
คราวที่มีการสวดศพป่าช้า พระจะต้องพูดประโยคหนึ่งเสมอ
เตสั วุปลโม สุขิ, ประโยคนี้ต้องพูดทุก ๆ คราว อนิจจา วต
สงฺขารา อูปาท วยธมฺมิโน อูปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เตสั วุปลโม
สุขิ. บาทท้ายบทท้าย คือหมายถึงการไม่ปรุงแต่ง เมื่อไม่
ปรุงแต่งก็เป็นสุขอย่างยิ่ง. เดียวนี้มัน สุขที่เหนือสุข
ไปอีก, ไม่ใช่สุขที่คู่กับทุกข์ คือเป็นนิพพาน คือเป็นว่าง.
ไม่ปรุงแต่ง ไม่มีเวทนา, มันไม่มีการปรุงแต่ง มันไม่มีการ
ปรุงแต่ง.

ขอให้ฟังดูให้ดี ๆ ไม่มีตัวคนที่เสวยอะไร, จิตใจว่าง
จากตัวตน จิตใจเป็นจิตบริสุทธิ์ ไม่มีความหมายแห่งตัวกู—
ของกู, กูไม่ได้อะไร กูไม่เสียอะไร กูไม่เป็นอยู่ที่ไหน กูไม่
ขึ้นอยู่กับอะไร. นี่จึงจะเรียกว่า เตสั วุปลโม สุขิ ระวัง

เสียได้ซึ่งการปรุ้งแต่งทั้งหลาย, *เดส์* ทั้งหลาย การปรุ้งแต่ง
 ทั้งหลาย *วู/สโม* ระวังเสียได้ *สุโข* เป็นสุข. ถ้าเข้าใจเรื่องนี้
 ทุกคนจะเข้าใจเรื่องอ้อมยตามานานแล้ว ไม่เป็นของใหม่
 ไม่เป็นของแปลก. เตียววันไม่รู้เรื่อง ยังไม่เคยรู้เรื่อง, เป็น
 ของใหม่ของแปลกอยู่ตลอดเวลา. จึงขอให้พยายามสนใจกัน
 ให้ดีๆ ว่ามันยังมีอะไรที่เหมือนกับเส้นผมบังภูเขา หรือภูเขา
 ที่เส้นผมมันบังอยู่.

เรามันหลงแต่ความรู้สึก อารมณ์ที่ถูกใจ, โดยไม่รู้ว่
 ยิ่งถูกใจเท่าไรยิ่งไม่ใช่ความสงบ, ไม่ถูกใจก็ไม่สงบ ถูกใจมันก็
 ไม่ใช่ความสงบ, ยิ่งถูกใจมันก็ยิ่งเร้าใจ ไม่ใช่ความสงบ;
 ฉะนั้นขอให้ดูตรงที่มันไม่เร้าใจ มันเป็นความสงบ. ถ้ามีอะไร
 มากกระตุ้นให้ถูกใจ ให้สบายใจหัวเราะอยู่เสมอ; ไม่เท่าไรก็
 บ้าตาย เป็นบ้าตาย มันหาความสงบไม่ได้. ของชอบของ
 อร่อยนั้น มันมีค่าอยู่ที่มันมาเป็นพักๆ, ถ้ามันมาตลอดเวลา
 ก็ไม่ไหว สู้ไม่ไหวเป็นบ้า ต้องเป็นบ้า. มันต้องพัก พัก
 จากอร่อย พักจากไม่อร่อย, แล้วอยู่เหนืออร่อย เหนือไม่
 อร่อย นั่นแหละคือความพักผ่อนที่แท้จริง, เรามีอ้อมยตา
 แท้จริง ก็เป็นการพักผ่อนที่แท้จริง.

เมื่อใจจึงจะได้อยู่กับอตัมมยตา.

ถ้ายังเล็กอายุไม่ได้ คือมีตัวกู—ของกูอยู่ ก็ไม่มีวันพบกับอตัมมยตา. นี่ช่วยฟังให้ดีๆ ถ้ายังมีตัวกู—ของกูอยู่ อย่าง^๕นั้นอย่าง^๕นั้น คืออายุยังมีอยู่นั้นแหละ มันก็ไม่มีวันที่จะพบกับอตัมมยตา; จึงพูดถึงเรื่องเล็กๆ เลิกตัวกู เลิกตัวกู, เลิกความมีอายุเป็นตัวกูอย่าง^๕นั้นอย่าง^๕นั้น, เท่านั้นเท่านั้น เลิกๆๆๆ นี่จึงจะพบกับอตัมมยตา. ทั้งนั้นมันจึงเป็นเรื่องสุดท้าย เป็นเรื่องสุดท้าย, เมื่อชนะหมด เลิกหมด ข้ามขณอายุเหนือหมด อยู่ข้างบนหมด จะเป็นอตัมมยตา.

เหนือดีเหนือชั่ว เหนือสุขเหนือทุกข์ เหนือบุญเหนือบาป, เหนืออะไรไม่ใช่อยู่ระหว่างนะ อยู่ตรงระหว่างยังไม่ปลอดภัย; หนีไปข้างโน้นข้างนี้เดี๋ยวก็เอาอีก อยู่เหนือเสียเลย มันก็ไม่ไปผ่ายไหน นี่ความหมายของอตัมมยตา. ไม่ต้องดีใจไม่ต้องเสียใจให้เหนื่อย, ไม่ต้องร้องไห้ไม่ต้องหัวเราะให้เหนื่อย; ร้องไห้^๕นั้นคนไม่ชอบ แต่หัวเราะถ้าเขาให้หัวเราะไม่หยุดจะว่าอย่างไร ให้หัวเราะไม่ยอมหยุดมันก็ตายเหมือนกัน ก็ไม่แพ้ร้องไห้. ฉะนั้นจึงพูดว่า ไม่ต้อง

หัวเราะไม่ต้องร้องไห้นั้นแหละ ฟังให้ดีๆ คือความสงบ ไม่
หวานไม่ขมนั้นแหละจึงจะเป็นความสงบ ไม่รักไม่ชังจึงจะเป็น
ความสงบ.

สงสัยอยู่ว่าจะไม่มีใครชอบ ไม่มีใครชอบความอยู่
เหนือที่เป็นคู่ๆ อย่างนี้, ยิ่งเลือกเอาสิ่งหนึ่งของคู่ คือฝ่ายดี
เอาเรื่องได้ เรื่องชนะ เรื่องสวยงาม เรื่องเอร็ดอร่อย เรื่อง
สนุกสนาน เรื่องสวรรค์. แล้วบางคนก็มีความคิดว่า มัน
ไปสุดอยู่ที่สวรรค์; เพราะเขารู้ว่าสวรรค์มีกามารมณ์ มีอะไร
ที่พอใจเป็นที่สูงสุด, แล้วก็คิดว่าสุดอยู่ที่นั่น. ทำบุญก็คิดว่า
ไปสุดอยู่ที่สวรรค์ ไม่รู้ว่าสุดมันอยู่ที่นิพพาน มันเหนือสวรรค์
มันหมกความเป็นสวรรค์.

ผู้ที่อยู่เหนือสวรรค์ไปแล้ว ผ่านไปแล้ว จะเห็นว่า
สวรรค์ก็เป็นตงสกปรกชนิดหนึ่ง มัวเมาในกามารมณ์ ต้อง
เหนือสวรรค์ขึ้นไปอีก จึงจะเป็นนิพพาน สะอาด ว่าง เย็น สงบ
อิสระเสรี, นี่คือเรื่องอตัมมยตา, จนกว่าจะเสรีๆ อยู่เหนือ
การปรุงแต่งของสิ่งใด เรียกว่า อตัมมยตา, ตรงตามตัวหนังสือ
อตัมมยตา — ไม่สำเร็จออกมาจากสิ่งนั้น, ไม่สำเร็จออกมาจาก
สิ่งนั้น แปลว่าสิ่งนั้นๆ ปรุงแต่งไม่ได้.

ในปทานุกรมคำพูดของมนุษย์ในโลกไม่มี แต่มีอยู่ในพระบาลี คำว่า ความที่ปรุ่งแต่งไม่ได้โดยสิ่งนั้น ๆ ในพระบาลีมีคำนี้ คือคำว่า อตัมมยตา แต่ในปทานุกรมในดิक्ขันนารี คำพูดทั้งหลายของคนในโลกธรรมดาไม่มี ไม่มีคำว่าสิ่งที่อะไร ๆ ปรุ่งแต่งไม่ได้ ไม่มี เพราะเขาไม่รู้จัก ไม่เคยพูด, ไม่เคยเก็บมาใส่ไว้ในปทานุกรม แล้วก็ไม่ได้พบ ผ่านพบคำว่า อตัมมยตาในพระบาลี แล้วเอาไปใส่ไว้. นี้เราก็พยายามพูดพยายามพูดกันให้ได้เข้าหู ให้ได้ยินไกลออกไป ไกลออกไป; จนผู้เป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิตไหนพอใจ เก็บเอาไปใส่ไว้ในปทานุกรม, นี้คงจะดีขึ้นมากทีเดียว.

จะอยู่กับอตัมมยตาได้ ก็ต่อเมื่อเลิกอายุ หมกบัพฺภูหาเกี่ยวกับอายุ, นี้ตอนหนึ่งนะฟังให้ทันนะ จะอยู่กับอตัมมยตาได้ก็ต่อเมื่อเลิกอายุ จะเลิกอายุได้ก็ต่อเมื่อ เลิกตัวกู ไม่มีตัวกู. เลิกตัวกู ไม่มีตัวกู จึงจะเลิกอายุได้; ถ้ายังมีตัวกูอย่างนี้ อย่างนี้ ที่นั่นที่นี้ อย่างนี้แล้ว มันไม่เลิกอายุ. ฉะนั้นจะเลิกอายุต้องเลิกตัวกู ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ไม่มีตัวตน ไม่มีสิ่งที่เป็นตัวตน.

อิตตา อนัตตา นิรัตตา.

ความรู้ของมนุษย์หรือสติปัญญาของมนุษย์ได้เริ่มมากขึ้น ๆ ลึกซึ้งขึ้น ดึขุ่น ๆ มาตั้งแต่แรก, จนมาถึงมนุษย์รู้จักตัวตน, แล้วรู้จักตัวตนที่ดี รู้จักตัวตนที่ดี แล้วก็อยากจะมีความดีอันถาวรเป็นนิรันดร ; หยุดอยู่ที่นั่นขั้นหนึ่งก่อน. ต่อมาพระพุทธเจ้ารู้ต่อสานต่อขึ้นไป ว่าไม่ได้ ไม่ใช่ ต้องเลิกตัวตน ต้องพ้นจากความมีตัวตน ต้องว่างจากตัวตน, แล้วก็มีความว่างจากตัวตนนั้นแหละเป็นนิรันดร. พวกก่อนโน้น พวกที่เกือบจะถึงที่สุดท้ายเขาว่า มีตัวตนเป็นนิรันดร มีตัวตนนิรันดร, ต่อมาพระพุทธเจ้าเสริมว่า มีความว่างนิรันดร ว่างจากตัวตนเป็นนิรันดร.

ต้องรู้จักไว้ให้ดี ใคร ๆ ก็อยากจะมีความดีทั้งนั้น เพราะยังโง่งยังหลง ยังต้องการจะมีตัวตน. พูคว่าว่างจากตัวตนก็ไม่เข้าใจ, และก็ไม่สนใจ, ไม่สนใจที่จะเข้าใจ. นี่ต้องเปรียบเทียบว่า มันต่างกันอย่างไร :

สรุปแล้วมันก็จะมียู่เป็น ๓ พวก ฟังให้ดีๆ ภาวหนึ่งสุดไปทางนี้, สมมติว่าทางซ้าย สุดไปทางซ้าย มีตัวตน

เต็มที ตัวตนแท้จริง, มีตัวตนตลอดเวลา. นี่ก็เรียกว่ามีอัตตา หรือว่ามีอาตมัน แล้วแต่จะใช้คำไหน เรียกว่าตัวตนทั้งนั้นแหละ, อาตมันก็ดี อัตตาก็คดี ตัวตนเต็มที.

พวกหนึ่งบังเอิญตรงกันข้าม กลียดตัวตนจนพูดว่าไม่มีอะไร, ไม่มีตัวตน ขวาศุทธทางนี้ เรียกว่านิรัตตา หรือนิราตมัน ไนราตมัน. นี่ไม่มีอัตตาเลย ไม่มีอะไรเลย ไม่มีอะไรเสียเลย นิรัตตา นิราตมัน.

พุทธศาสนาอยู่ตรงกลางเป็นอนัตตา อนาตมัน, อนาตมันหรือนัตตา แปลว่าไม่ใช่ตัวตน มีแต่สิ่งที่มีใช้ตัวตน. คุณจะเรียกว่าตัวตนก็ตามใจคุณ แต่มันเป็นตัวตนที่มีใช้ตัวตน. นี่พุทธศาสนา มีใช้ตัวตน, มีแต่สิ่งที่มีใช้ตัวตน แต่คนก็โง่ว่าเป็นตัวตน แต่ที่จริงมันมีใช้ตัวตน.

แยกกันให้ที ฟังกันให้ดีๆ ข้างนี้มีตัวตนร้อยเปอร์เซ็นต์, ข้างนี้ไม่มีตัวตนร้อยเปอร์เซ็นต์, ตรงกลางมีแต่ตัวตนซึ่งมีใช้ตัวตน ไม่พูดว่าไม่มีอะไร ไม่พูดว่าไม่มีอะไรเสียเลย, มีเยอะเยอะ เอาเป็นตัวตนก็ตามใจคุณ แต่มันมีใช้ตัวตน. อนัตตา แปลว่า มีใช้ตัวตน ไม่ใช่ไม่มีตัวตนเสียเลย มันมีแต่

ตัวตนที่คนโง่ว่าเขาเอง มันก็มีใช้ตัวตน. สุขซ้ายว่ามีตัวตน, สุขขวาว่าไม่มีตัวตน, ตรงกลางนี้ว่ามีใช้ตัวตนมีแต่สิ่งที่มีใช้ตัวตน นั่นแหละพุทธศาสนา.

เขาเคยเข้าใจสูงสุดกันจนว่า มีตัวตนที่น่าปรารถนา เป็นนิรันดร, อีกพวกหนึ่งว่าไม่ใช่ ไม่เอา ไม่เอาเรื่องยุ่ง ไม่มีตัวตนเอาเสียเลย เป็นนิรันดร. ส่วนพระพุทธเจ้าว่ามีใช้ตัวตน ห่างจากตัวตนนิรันดร, อะไรจะมีก็ข้างมัน จะมีขั้นขั้นธาตุ บัจฉัย อายตนะอะไรก็สุดแท้ มันมีใช้ตัวตน; อย่าเอาขึ้นมาเป็นตัวตน แล้วก็แก้แต่ความว่างนิรันดร. มีตัวตนนิรันดรก็บ้าไปทางหนึ่ง, ไม่มีอะไรเสียเลยก็บ้าไปทางหนึ่ง, มีแต่ตัวตนซึ่งมีใช้ตัวตน นี่คือพุทธศาสนา เป็นความคิดเห็นที่อยู่ตรงกลาง.

ความว่างกับอศัมมยตา.

นี่เรียกว่าคงที่ เพราะว่าความว่างมันไม่เปลี่ยนแปลง, ก็คึกคึกซึ ถ้ามันว่างแล้วมันจะเอาอะไรเปลี่ยนแปลง, ยิ่งว่างเท่าไรมันก็ยิ่งไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเท่านั้น ฉะนั้นความว่างมันจึงคงที่.

ความว่างนั้นมันไม่มีมิติ รูปร่างขนาดอย่างนั้น ๆ มันไม่มีมิติ, มันไม่มีมิติรูปร่างแล้วมันจะเอาอะไรเปลี่ยนแปลง. แล้วความว่างนั้นมันไม่ขึ้นอยู่กับเวลา, สิ่งที่เราเรียกว่าเวลานั้นมันควบคุมความว่างไม่ได้, เมื่อไม่ขึ้นอยู่กับเวลา แล้วมันจะเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร มันจะเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร. มันไม่มีมิติ, มันไม่ขึ้นอยู่กับเวลา มันก็ไม่มีทางที่จะเปลี่ยนแปลง, ไม่มีตัวตนที่จะเปลี่ยนแปลง. แต่คนไม่รู้จัก คนก็เห็นว่าว่างแล้วจะได้ประโยชน์อะไร, ว่างแล้วจะได้ประโยชน์อะไร; เพราะฉะนั้นคนชนิดนี้ไม่มีวันจะพบกับความสงบ, ไม่มีวันจะพบกับความบริสุทธิ์ ไม่มีวันจะพบกับเสรีภาพอันแท้จริง.

ขอให้กิดดูให้ดีๆ ว่างนั้นแหละ ว่างนั้นแหละ อตัมมยตา, ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะไม่มีอะไรเข้าไปปรุงแต่งได้. ถ้าเรายังมีตัวตน ตัวตนนั้นแหละมันขึ้นอยู่กับเวลา มันขึ้นอยู่กับสิ่งปรุงแต่ง; เพราะฉะนั้นมันว่างไม่ได้ มันก็เปลี่ยนแปลง.

ฉะนั้นเราเลิกตัวตน เหลืออยู่แต่ความว่าง, เลิกตัวตนเหลืออยู่แต่ความว่าง ก็เป็นอตัมมยตา อย่างที่กล่าว

แล้ว; เลิกตัวตนได้มันก็ไม่มีอายุ เพราะไม่มีอะไรเป็นที่ตั้งแห่งอายุ.

นี่จะบ้าหรือก็ยังไม่แน่ใจ ที่ชักชวนคนให้เลิกอายุ เลิกอายุ, เขาไม่อาจจะเข้าใจแล้วก็ไม่อาจจะเลิก แล้วก็เข้าใจไม่ได้ แล้วก็ไม่มีประโยชน์อะไร.

ถ้าเลิกยึดมั่นถือมั่นในอายุ ไม่ต้องมีอายุ ให้มีแต่จิต ที่มันอยู่กับความว่าง มีแต่ความว่าง, จิตไม่คิดว่ามีตัวตน มันก็ไม่มีอายุซิ มันไม่มีอะไรเป็นที่ตั้งแห่งอายุ. นี่ว่าเลิกอายุ อยู่กับความว่าง ก็คืออยู่กับอตัมมยตา, มีความปกติคงที่ มีความคงที่ตามแบบของอตัมมยตา : คงที่ทางกาย คงที่ทางจิต คงที่ทางวิญญาณ, คงที่ทุกอย่างทุกประการ เรียกว่าอตัมมยตา.

คงที่ทางร่างกาย ร่างกายหวั่นไหวไม่ได้ เพราะจิต มันไม่หวั่นไหว, ไม่มีการหวั่นไหวทางร่างกาย ไม่มีความสั่นสะเทือนทางร่างกาย, อะไรมาจี้ให้หัวเราะไม่ได้ อะไรมาทำให้ตัวสั่นไม่ได้.

ไม่หวั่นไหว คงที่ในทางจิต, ไม่หวั่นไหวในทางจิต ที่คนทั้งหลายเป็นกันอยู่เสมอ ศึกษาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วเป็น

มาแล้ว; พออะไรผิดปกติ มันก็หวั่นไหวในทางจิต มีวาบ มีสะกุง มีกลัว. เพียงแต่ว่าคุณสติมกุญแจ สติมกุญแจทำกุญแจหาย จิตใจของคุณก็วาบไหวไปตามอะไรก็ไม่รู้, หรือเพียงแต่เห็น บุรุษไปรษณีย์ถือโทรเลขเข้ามา จิตใจของคุณก็หวั่นไหวเสีย แล้ว นี่ไม่รู้เหตุก็เหตุร้ายทั้งนั้น จิตมันหวั่นไหวเสียแล้ว, พอระลึกได้ขึ้นมา นี่ทำผิดแล้ว ทำผิดแล้วต้องถูกปรับ วินาศแน่คราวนี้ มันก็หวั่นไหวเสียแล้ว, นี่เรียกว่าจิตมันหวั่นไหว มันวาบหวิว มันสั่นเสียว. ถ้ามีอึดมึดตามมันเป็นอย่างนั้นไม่ได้ มันคงที่, กุญแจหายก็ไม่หวั่นไหวอะไร หากนกว่าจะพบ ไม่พบก็ไปหาซื้อใหม่ ไม่ต้องหวั่นไหว. ได้ยินข่าวร้าย ได้ยินข่าวตาย ก็หวั่นไหว, ยิ่งเป็นของลูกของหลานแล้วยิ่งหวั่นไหว นี่ขอให้คิดดูเถอะความหวั่นไหวทางจิต.

มีความหวั่นไหวลึกไปกว่านั้น คือความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัว, ความเห็นแก่ตัวมีอยู่เป็นประจำ อะไรเกิดขึ้นก็มีความหมายขึ้นมาทันที เพราะความเห็นแก่ตัว, มุ่งไปในทางได้ทางเสีย ทางแพ้งทางชนะ ทางกำไรทางขาดทุน เสียเปรียบได้เปรียบอะไรมากเกินไป ถ้าเรามีอึดมึดตา ความเห็นแก่ตัวจะไม่เกิด.

ความเห็นแก่ตัว ต้นเหตุของความวิनाศ.

ขอโอกาสหน่อยนะ อย่าหาว่าทำให้เสียเวลา ขอโอกาสพูดเรื่องความเห็นแก่ตัวนี้สักหน่อย, ว่าเกี่ยวมันกำลังจะวินาศ เพราะความเห็นแก่ตัว, ทัวโลกมันกำลังจะวินาศ เพราะความเห็นแก่ตัว เพราะมันเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว มันเพิ่มความเห็นแก่ตัว คนเห็นแก่ตัวมันเพิ่ม ๆ มันไม่ลด จนเห็นแก่ตัวกันไปเสียทุกคน. สุนัขไม่ได้เพิ่มความเห็นแก่ตัว, ก็บักสับปร้อยปีมาแล้ว มันก็ไม่ได้เพิ่มความเห็นแก่ตัว เพราะมันโง่; ส่วนคนนั้นมันฉลาด ๆ ฉลาดขึ้น, ยิ่งฉลาดเท่าไรมันก็ยังเพิ่มความเห็นแก่ตัวลึกลงไปเท่านั้น เพราะว่าความฉลาดนั้นมันไม่ได้รับการควบคุม.

การศึกษาบ้าในโลก ในโลกมีแต่การศึกษาบ้าบอ, สอนแต่ให้ฉลาด ๆ เทคโนโลยีโลแยอะไรก็ไม่รู้ล้วนแต่สอนให้ฉลาด ๆ ฉลาด; แล้วก็ไม่มีการควบคุมความฉลาด คนฉลาดก็เอาความฉลาดไปใช้เพื่อเห็นแก่ตัว. ดังนั้น ความเห็นแก่ตัวในโลกนี้ก็เพิ่มขึ้น ๆ ตามการศึกษาที่เพิ่มความฉลาด โลกจึงไม่มีหวังที่จะสันติภาพ, ไม่มีหวังที่

จะสันติภาพ เพราะมันมีแต่ความฉลาดที่เพิ่มความเห็นแก่ตัว ยิ่งฉลาดยิ่งเห็นแก่ตัว; เพราะฉะนั้น ต้องลดความเห็นแก่ตัว ถ้าฉลาดก็ฉลาดด้วยการคุมความเห็นแก่ตัว. เกียวน^๕ไม่มีอะไรควบคุมความฉลาด มันก็เลยเอาไปเป็นทาสของความเห็นแก่ตัว, ยิ่งฉลาดยิ่งเห็นแก่ตัว.

ระวังให้ดี, ลูกหลานของเรานั้นแหละ จะยิ่งฉลาด และยิ่งเห็นแก่ตัว สุนัขและแมวมันเท่าเดิม ขอคำฝากไว้ล่วงหน้า, แต่ว่าลูกหลานของเราจะยิ่งฉลาดและยิ่งเห็นแก่ตัวมากขึ้น ๆ ตามยุคสมัย, แต่สุนัขและแมวมันจะเท่าเดิม มันเห็นแก่ตัวเท่าเดิม; เพราะมันไม่ฉลาด มันโง่มันทำไม่เป็น ฉะนั้นความทุกข์ของมันก็เท่าเดิม. แต่ว่าความทุกข์ของคนที่ฉลาด ฉลาดยิ่งขึ้นด้วยความเห็นแก่ตัว มันจะไปสู่ความวิनाศ; จะสร้างอาวุธ เครื่องมือทำลายโลก เผลอใช้กันเมื่อไร โลกนี้มันก็วินาศ. ใตยีนว่ามันมีแล้ว อาวุธที่จะใช้ทำลายล้างกันมันมีแล้ว แต่ยังไม่กล้าใช้ เพราะมันกลัวเหมือนกัน ต่างฝ่ายต่างเห็นแก่ตัว ยังไม่กล้าใช้. ถ้ามันใช้อาวุธร้ายกาจที่ได้สะสมไว้เมื่อไร โลกนี้ก็วินาศ วินาศได้ทำลายหน, อาวุธที่ได้

ทำขึ้นไว้เสร็จแล้ว สามารถทำโลกให้วินาศเกลี้ยงได้ตั้งหลายหน
นี่ระวัง โลกในอนาคตจะวินาศเพราะความเห็นแก่ตัว.

ความเห็นแก่ตัวเกิด เพราะไม่มีอคติมมยตา มันหลง
คือ หลงขัว หลงได้หลงเสีย หลงแพ้หลงชนะ หลงกำไรหลง
ขาดทุน, มันก็เห็นแก่ตัว มันต้องการจะครองโลก, มันไปถึง
ขนาดที่จะครองโลก; พอมีคู่แข่งขันแย้งกันครองโลก มันก็
เอากันวินาศ. ถ้ามีอคติมมยตา มันไม่หวั่นไหวไปตามดีชั่ว
สุขทุกข์ มันไม่มีใครคิดจะครองโลก, มันมีความคิดไปว่า
โอ เราเป็นเพื่อนกัน เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายกัน เราไม่
แยกกันเป็นสองฝ่าย.

เดี๋ยวนี้ความเห็นแก่ตัวมันแยกโลกออกเป็น ๒ ฝ่าย :
ฝ่ายคนมั่งมี คือนายทุน, ฝ่ายคนยากจน คือชนกรรมาชีพ;
มีหัวหน้ากันทั้ง ๒ ฝ่าย แล้วมันจะเล่นงานกันทั้งสองฝ่าย.
มันแยกกันเป็น ๒ ฝ่าย มันไม่อาจจะเป็นเพื่อนกัน มันจะต้อง
ได้ทำลายล้างกันโดยแน่นอน; แต่พอมันเป็นเพื่อนกัน มัน
ไม่มีสองฝ่าย มันเป็นฝ่ายเดียวเสีย. ฝ่ายชายฝ่ายขวา, นาย
ทุนชนกรรมาชีพ มันเป็นเพื่อนกันเสีย มันก็เหลือฝ่ายเดียว
แล้วมันจะรบกันใครเล่า.

นี่ความเห็นแก่ตัว มันทำให้เป็นคู่แข่งกัน
 เรื่อยไป, มันแย่งที่นารักน่าปรารถนา เพราะว่ามันบ้าดี เมาดี
 หลงดี ยึดมันดี, ว่าจะต้องชนะ กูจะเอาทั้งหมด. แต่ถ้า
 มันมีอคติมันยา มันไม่หลงดีบ้าดี มันก็ไม่มี, ไม่มีทางที่จะเป็น
 ๒ ฝ่าย ไม่เป็นตรงกันข้าม; มันกลายเป็นเพื่อน เป็นเพื่อน,
 เพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายกันทั้งโลก ทั้งจักรวาลเลย, ก็โลกๆ
 ก็จักรวาลก็เป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย กันหมด ไม่แบ่งออก
 เป็น ๒ พวก ไม่เป็นนายทุนกับชนกรรมาชีพ. แม้ในขอบ
 เขตน้อยๆ ในขอบเขตน้อยๆ ของสังคมหนึ่ง, ของบริษัท
 หนึ่ง ก็อย่าแบ่งกันเป็นนายจ้าง เป็นลูกจ้าง ให้มาเป็นเพื่อน
 กันเสีย บัญหากก็ไม่มี. เมื่อมีคนเดียวมันจะรบกับใคร;
 ก็ช่วยกันสร้างโลกให้งดงาม, สร้างโลกให้งดงาม เป็นเพื่อน
 เป็นสหายกันไปหมด ไม่มีคู่แข่ง.

นี่เราจะต้องไม่หลงของเป็นคู่แข่งๆ ทีชั่ว สุขทุกข์ บุญ
 บาป ได้เสีย แพ้ชนะ ได้กำไรขาดทุน อย่าไปหลงเรื่องคู่แข่งๆ.
 จะไม่หลงต้องมืออ้อมมยา มันไม่หลงซ้ายหลงขวา, มันอยู่
 เหนือไปหมด เรียกว่ายิ่งกว่าอยู่ตรงกลางอีก, อยู่ตรงกลาง
 ยังไม่ปลอดภัยเท่ากับอยู่เหนือเสีย. เช่นเราอยู่ในระหว่างที่

ระหว่างช่วงนี้ ยังไม่ปลอดภัยเท่ากับอยู่นอนมันเสียเลย, เหนือ
ก็ เหนือหัว ไม่มีทางที่จะกระทบ ไม่มีทางที่จะเบียดเบียน
อะไรกัน.

นี่ขอให้ท่านทั้งหลาย พยายามทำความเข้าใจว่า หลง
ตัวกูมันมีอายุ, หลงอายุมันก็ไม่มื่อตัมมยตา มีแต่เป็น
ชายเป็นขวา, เป็นบวกเป็นลบ, เป็นดีเป็นชั่ว, เป็นแพ้เป็น
ชนะ, เป็นอะไรไปเสียหมด มันไม่อยู่ตรงกลางหรือว่า
เหนือ. ฉะนั้นจงเลิกตัวกู ก็จะเป็นการเลิกอายุ เพราะไม่
มีที่ตั้งแห่งอายุ, อายุมันตั้งอยู่บนตัวกู เลิกตัวกูเสีย อายุ
ไม่มีที่ตั้ง มันก็เลิกอายุ. เลิกตัวกูมันก็ว่าง ว่างมันก็มี
แต่ตัมมยตา, ว่างจากตัวกู ไม่หลง, ไม่หลงฝ่ายซ้าย ไม่
หลงฝ่ายขวา, ไม่หลง positive ไม่หลง negative คือไม่หลงดี
หลงชั่ว หลงสุขหลงทุกข์ หลงได้หลงเสีย หลงแพ้หลงชนะ,
ไม่หลงแม้แต่นรกกับสวรรค์, แต่จะว่างเหนือไปเสียเป็น
นิพพาน. เอาละ เรื่องมันจบเท่านั้นแหละ.

เมื่อใดเลิกอายุเสียได้ เมื่อนั้นจะอยู่กับตัมมยตา
คงที่ไม่หวั่นไหวเปลี่ยนแปลงเป็นชายเป็นขวา หรือเป็นอะไร,

มีความคงที่ยิ่งกว่าภูเขา ที่ปักอยู่ในแผ่นดิน เพราะถ้าแผ่นดินไหวภูเขาจะล้มไหว, นี่เราไม่มีอะไรไหว ไม่มีอะไรทำให้ไหวมั่นคง. แล้วเปรียบเทียบเอาเองว่าจะเป็นไปได้ หรือไม่เป็นที่ไปได้ นั่นก็เรื่องหนึ่งนะ; แต่ว่าถ้าเป็นไปได้ ความมั่นคงมันจะมีเท่าไร. หญิงสาวที่มีมือตมมยตามันคงเท่าไร ชายหนุ่มที่มีมือตมมยตามันคงเท่าไร ก็ไม่ประพศติกาเมสุมิจฉาจาร, มันก็ไม่มีอนาจารทางเพศ ไม่ต้องเป็นโรคเอดส์ด้วยซ้ำไปนะ ไม่ต้องพูดเรื่องนี้.

ขอให้ท่านทั้งหลาย สามารถมีความรู้ความเข้าใจ, เห็นเรื่องการยึดมั่นถือมั่นในอายุนั้น เป็นโทษ เป็นภัยอย่างไร. เลิกยึดมั่นถือมั่นในอายุ ก็เท่ากับว่าเลิกอายุ เลิกอายุ แต่คนไม่ต้องตายดอก จิตใจของคนไม่ยึดมั่นในอายุ. พอเลิกยึดมั่นในอายุ มันก็ไม่มีอะไรที่เป็นคู่แข่ง, มันก็เป็นสิ่งเดียวคงที่ถาวร เป็นอตมมยตา เป็นว่างถาวร ว่างถาวร; ร่างกายไม่ต้องตาย ยังอยู่ที่นั่น แต่จิตใจคงที่เป็นความว่างถาวร, ไม่สุขไม่ทุกข์ ไม่ดีไม่ชั่ว ไม่บุญไม่บาป ไม่นรกไม่สวรรค์ ไม่แพ้ไม่ชนะ ไม่กำไรไม่ขาดทุน ไม่ได้เปรียบไม่เสียเปรียบ.

เอ้า, บางคนก็คงจะหลับแล้ว ก็ไม่เป็นไร ไม่มีเรื่องอื่นจะพูดที่ดีกว่าเรื่องนี้ ก็ต้องพูดเรื่องนี้.

วันนี้ก็สมควรแก่เวลาแล้ว ก็ขอยุติด้วยความฝากไว้
กับท่านทั้งหลายว่า ไปคิดดูเถิด, ไม่มีทางรอดไหน ทางรอด
อันไหนไม่มี นอกจากทางรอดของการเลิกอายุเสีย,
แล้วไปอยู่กับอตัมมยตา. นี่เป็นทางรอด เป็นที่หลบที่
ซ่อน จากความทุกข์ความตายอะไรทุกชนิด, อยู่กันในความ
ว่าง กลายเป็นความว่าง, เป็นความว่างไปเสียเถิด ไม่มีอะไร
จะมาครอบงำย่ำยีได้, อยู่กับความว่าง เป็นความว่าง
นิรันดร เพราะความมีอตัมมยตา โดยเลิกตัวกู—ของกูเสียได้.

ไม่ต้องเชื่อ ที่พูดนี้อย่าเชื่อ, แต่ขอให้เอาไปคิด
แล้วเห็นได้ว่า มันเป็นอย่างนั้นจริง ก็ค่อยทำตาม; ทำตาม
แล้วมันได้ผลอย่างนั้นจริงจึงค่อยเชื่อ อาตมาตายไปแล้วค่อย
เชื่อก็ได้. ขอฝากไว้ให้เอาไปคิด, เอาไปคิด เห็นจริงแล้วทำ
แล้วก็ได้รับผลจริง ว่ามันไม่มีทุกข์จริงเพราะซ่อน แล้วก็เชื่อ.

ขอยุติการบรรยาย ด้วยความสมควรแก่เวลาในวันนี้,
เปิดโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลาย สวดบทพระธรรม ที่เรียกว่า
คุณสาธยาย บรรยายธรรมะที่ส่งเสริมให้เกิดกำลังใจ ในการ
ที่จะปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา, แล้วก็เจริญไปตามทาง
ธรรม พ้นจากทุกข์ถึงที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ สืบต่อไป ณ กาล
บัดนี้.

สรุปเรื่องการเลิกอายุ.*

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ในวันนี้ จะได้บรรยายโดยหัวข้อว่า สรุปเรื่องการเลิกอายุ หมายความว่า เรื่องเลิกอายุที่ได้บรรยายมาแล้วหลายแฉ่งมุ่มมากมาย วันนี้ก็สรุปให้เป็นที่เข้าใจกันเสียที, แล้วก็เลิกบรรยายเรื่องนี้ บรรยายเรื่องอื่นหรือชุดอื่นต่อไป.

วัตถุประสงค์ของการบรรยายเรื่องเลิกอายุ.

ความมุ่งหมายที่แท้จริง ก็คือว่า ในวันครบรอบ ๘๔ ปีเต็ม ที่จะมาถึงข้างหน้านี้ จะได้มีการประกอบ

---

* ธรรมบรรยายประจำวันเสาร์ที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๓๒

พิธีอย่างที่ไม่ซ้ำกับที่แล้วมา จึงได้เรียกว่า เลิกอายุ.
ที่แล้ว ๆ มานันมีแต่เรื่องหลงอายุเป็นส่วนใหญ่ ถึงกับบ๊ายอายุ
จะต่ออายุ แล้วยังฉลองอายุ เรียกว่า กินกันใหญ่ สนุกกัน
ใหญ่ รับเงินกันใหญ่ รับของกันใหญ่ รับเครื่องสักการะกัน
ใหญ่ ชนิดที่ไม่กลัวผีหัวเราะ. ถ้าสมมติว่าพระพุทธเจ้า
เสด็จมาเห็น ท่านก็คงจะสั่นพระเศียร. นี้เรียกว่าที่แล้วมา
เราทำกันอย่างนั้น, แม้ที่ทำครั้งสุดท้าย เรียกว่า ล้ออายุ ก็ยัง
ไม่จริงตอก มันเป็นเรื่องฉลองอายุเสียมากกว่า.

นี่ชอบอกเป็นการลวงหน้า ว่าพอกันที่ แบบนั้น
เลิกที่, เอาแบบคามที่ได้ตั้งใจไว้ ไม่ให้ซ้ำกับที่แล้วมา.
บางคนอาจจะไม่พอใจก็ได้ ก็ช่วยอธิบายกันด้วย, ว่าได้มีการ
ทำแบบฉลองอายุมานานักหนาแล้ว ก็ควรจะพอกันที่เรื่อง
ฉลองอายุ; คือเล่นขึ้นไป ให้เล่นขึ้นไป ไม่หยุดอยู่กับที่
ให้มันสิ้นสุดเกี่ยวกับเรื่องของอายุ. จึงขอให้เข้าใจความมุ่ง
หมาย, บางคนเขาจะว่าบ๊ายอวดคืออะไรก็ตามใจ ไม่เป็นไร,
เราจะเอาแต่ผลอันแท้จริง ที่จะพึงได้รับจากการกระทำ.

การทำอะไรซ้ำอยู่กับที่นั้น ไม่ใช่เรื่องของคนที่มีสติ
ปัญญา, การทำให้มันก้าวหน้า ก้าวหน้าไปในทางสูง ทางถูก

ทางดี ทางที่จะสิ้นสุด เรียกว่ามันถูกต้อง แล้วก็ควรจะพยายาม.
แล้วเรื่องเกี่ยวกับอายุนี้ มันก็ควรจะขึ้นไปถึงขั้นสุดท้าย คือ
เล็ก หรือพัน หรือเหนือ จึงเรียกว่า พอกันที, พอกันทีเรื่องที่
เกี่ยวกับอายุพอกันที. ต่อไปจะไม่มีปัญหา คือไม่มีความยุ่ง
ยากลำบากใดๆ เกี่ยวกับเรื่องการมีอายุเท่านั้นเท่านั้น อย่างนั้น
อย่างนี้ เพราะว่ามันทำมามากแล้ว.

นี่เรียกว่า ปรับความเข้าใจล่วงหน้า ว่าเราจะประกอบ
การกระทำชนิดที่เรียกว่า เลิกอายุ, แล้วเป็นบทบาทอันสุด
ท้าย. เลิกอายุ คือพันอายุ ไม่มีอะไรที่จะต้องทำเกี่ยว
กับอายุอีกต่อไป นี่คือใจความสั้น ๆ ย่อ ๆ ของวัตถุประสงค์,
ขอให้ท่านมองให้ดี ให้เข้าใจว่า มันเป็นสิ่งที่มีเหตุผล ควร
กระทำอย่างนี้หรือไม่.

สำหรับใครก็ตาม มีอายุมากขึ้น ๆ, มากจนทำ
อะไรไม่ค่อยจะสมกับควมที่มันมาก ถ้าอย่างนั้นแล้วมันก็จะ
เป็นเด็กหัวหงอก. ฟังดูซิ น่าฟังหรือไม่น่าฟัง, มันจะกลายเป็น
เป็นเด็กแต่หัวหงอก เพราะว่าไม่ได้ทำอะไรให้ดี ให้มาก
ขึ้นไปกว่าที่แล้มาแล้ว มันก็เป็นเด็กหัวหงอก เกือบจะไม่มี

ประโยชน์. เป็นคนแก่หัวหงอก ก็หมายความว่า มีความเป็นผู้ใหญ่ ในความเป็นคนแก่; ถ้าไม่อย่างนั้น มันกลายเป็นมีความเป็นเด็ก ในร่างกายที่เรียกว่าแก่ สู้ไม่ไหว สู้ไม่ไหว.

อยากจะทบทวนเป็นครั้งสุดท้าย ช่วยกันฟังให้ดี; ชีวิตเริ่มต้นขึ้นมา ด้วยการหลงรัก หลงรักอายุ, กลัวตายหลงรักอายุ นี่หมายถึงเด็ก ๆ. พอโตขึ้นมา มันก็รักมากจนหลง, มากขึ้นไปขนาดเรียกว่าบ้า ขนาดที่เรียกว่าเมามากๆ เหมือนกับเมาของเมา ในสิ่งที่เรียกว่าอายุ; เป็นไปอย่างนั้นจนสุดเหวี่ยงของมัน อายุมันก็ป่าเข้าไปตั้งครึ่งคน ความเมาอายุ หลงอายุ.

ทัศนคติปัญญามันเพิ่มขึ้นมาตามอายุ มันก็ค่อยคิด ค่อยเห็น ค่อยมองเห็น ว่ามันจะทำการไปถึงไหนในลักษณะอย่างนี้; และมีความสงสัยขึ้นมาว่า อย่างนั้นมันดีหรือไม่ดี มันเป็นเรื่องพรหรือเป็นเรื่องคำสาปแช่ง, ชีวิตที่มีความทบทวนไม่มึนสนสุคอย่างนี้ เป็นการได้พรหรือว่าได้คำสาปแช่ง. ความสงสัยมันก็จะเกิดขึ้น แล้วก็พิจารณา ดูพิจารณา ดู พิสูจน์ดู จนกระทั่งรู้ว่าไม่ไหว เป็นเรื่องเสียเวลา, มัน

ควรจะมีอะไรที่มากกว่านี้ ดีมากกว่านี้ คืออยู่เหนือ
ปัญหา เหนือความยากเหนือความลำบาก ของการที่
มันแก่งไปทุกวัน, แทนที่จะหัวเราะเยาะความตาย มัน
กลายเป็นกลัว กลัวความตาย กลัวความตายจนหมดความสุข
อย่างนี้ไม่ไหว.

เลิกอายุแล้วอยู่กับนิพพาน.

แล้วก็คิดไปคิดมาเพื่อจะหาทางระงับความเป็นอย่างนี้
เลิกปัญหาอย่างนี้ ก็จะทำให้มันอยู่เหนือการครอบงำของปัญหา
เหล่านี้, จะเรียกว่าหมดปัญหาเกี่ยวกับอายุ. มองเห็นประโยชน์
ข้อนี้ จึงคิดว่าเลิกกันที เลิกทันที, มองเห็นชัดว่า ถ้าเลิกได้
ถ้าเลิกเรื่องยุ่ง ๆ เหล่านี้เสียได้ มันจะมีความหมายเท่า
กับการอยู่กับนิพพาน.

พอพูดถึงนิพพานก็ยุ่งยากลำบากอีก เพราะเคยรู้จักัน
มาแต่ว่าตาย ๆ หรืออย่างตึกไปอยู่ที่โลกอื่นที่ไหนก็ไม่รู้ ไม่รู้
ว่าจะได้ประโยชน์อะไร; มันไม่ใช่อย่างนั้น นิพพานก็คือชีวิต
ที่เยือกเย็น เยือกเย็นและมีประโยชน์. ช่วยจำได้ค้ำยันะ

ว่าอาตมาพูด ๒ คำนะ, ชีวิตเยือกเย็นเป็นสุขและมีประโยชน์
 ด้วย ไม่ใช่เยือกเย็น เยือกเย็นอยู่คนเดียว ไม่มีประโยชน์
 อะไร. นี่ระวังให้ดี ว่าเยือกเย็นเป็นนิพพานนั้น มันต้อง
 มีประโยชน์ด้วย. เลิกอายุแล้ว จะได้อยู่กับนิพพาน คือ
 ชีวิตที่เยือกเย็นและเต็มไปด้วยประโยชน์, ชื่นอกชื่นใจ
 ทั่วเองเหลือประมาณ ตลอดวันตลอดคืน.

เลิกอายุแล้วอยู่กับพระพุทธเจ้าพระองค์จริง.

พูดเปรียบอีกอย่างหนึ่งอุปมาว่า เหมือนกับได้อยู่
 กับพระพุทธเจ้าพระองค์จริง พระพุทธเจ้าพระองค์จริง
 ก็คือธรรมะ, ไม่มีการเวียนว่าย ไม่ประสุมิ ไม่ตรัสรู้ ไม่
 นิพพาน, พระพุทธเจ้าพระองค์จริง. พระพุทธเจ้าพระ-
 องค์จริง ไม่ประสุมิ ไม่ตรัสรู้ ไม่นิพพาน ไม่มีอะไร
 เป็นอย่างนั้น, เป็นธรรมะนิรันดร ธรรมะดับทุกข์
 นิรันดร เป็นอสังขตะ, นี่พระพุทธเจ้าพระองค์จริง.

ส่วนพระพุทธเจ้าพระองค์ที่มีการประสุมิ มีการ
 ตรัสรู้ มีการนิพพาน, เกิดที่นั่นที่นี้ เป็นลูกคนนั้นเป็น
 หลานคนนั้น, มีอะไรในโลกนี้ ไม่ใช่พระพุทธเจ้าพระองค์จริง.

อย่างนี้ไม่ใช่เราว่า ไม่ใช่เราว่าเอาเอง, พระพุทธเจ้าท่านตรัส
 เองว่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใดเห็นเราผู้นั้นเห็นธรรม
 ต่อเมื่อเห็นธรรมจึงจะเห็นเรา ผู้ใดเห็นปฏิจาสมุปบาท ผู้นั้น
 เห็นธรรม, ฉะนั้น การเห็นปฏิจาสมุปบาท คือเห็นพระพุทธร-
 เจ้า.

ที่นี้เห็นปฏิจาสมุปบาทนั้นเห็นอะไร? ช่วยจำกันได้
 ให้แม่นๆ เพราะว่าฟังกันมาหลายสิบปีเต็มทีแล้ว ควรจะทำ
 ใจชัดแจ้ง, แล้วพูดได้ชัดเจนว่า ปฏิจาสมุปบาทนี้ คืออะไร.
 ปฏิจาสมุปบาทนี้คืออาการที่ความทุกข์อาศัยบัจจัยแล้วเกิดขึ้น
 อย่างไร, และอาการที่ความทุกข์อาศัยบัจจัยแล้วดับลงไปอย่าง
 ไร. สรุปความว่า ทุกข์เกิดอย่างไร ทุกข์ดับอย่างไร
 อาการนั้นเรียกว่าปฏิจาสมุปบาท, เห็นปฏิจาสมุปบาทคือ
 เห็นธรรม เห็นธรรมคือเห็นพระพุทธรเจ้า. สมมติว่าเดี๋ยวนี้อายุ
 ๕๐—๖๐ ปีแล้ว จะไม่เห็นสิ่งนี้เสียเลยหรืออย่างไร,
 ไม่รู้ ไม่เข้าใจ ไม่มองเห็น ว่าทุกข์เกิดขึ้นอย่างไร ทุกข์ดับไป
 อย่างไร, ถ้าเห็นได้ชัดเจนว่าอาศัยบัจจัยเกิดขึ้นอย่างไร อาศัย
 บัจจัยดับลงอย่างไร นี้เรียกว่าเห็นปฏิจาสมุปบาท.

พูดอีกทีหนึ่งก็ต้องพูดว่า พระพุทธเจ้า คือผู้แสดง
 ปฏิจจนสมุปบาท, แสดงปฏิจจนสมุปบาทนั้นคือแสดงให้เห็นว่า
 ทุกข์เกิดขึ้นอย่างไร ทุกข์ดับไปอย่างไร, ฉะนั้น ธรรมะใดที่
 แสดงให้เห็นว่า ทุกข์เกิดขึ้นอย่างไร ทุกข์ดับอย่างไร ธรรมะ
 นั้นคือพระพุทธองค์, เห็นธรรมะนั้นชื่อว่าเห็นพระพุทธองค์.

เห็นปฏิจจนสมุปบาทนั้นเห็นกันที่ไหน จะเห็นกันที่
 ไหน? ถ้ามันมีความรู้จริง มันจะเห็นไปได้ทุกๆ แห่ง ที่มีการ
 ประชุมแต่งเป็นการเกิดและการดับ. ฉะนั้น เห็นที่เพื่อนมนุษย์
 ทั้งหลายก็ได้ สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงก็ได้ ต้นไม้ต้นไม้ไร่อะไรก็ได้,
 ถ้าเห็นชัดลงไปถึงอาการอาศัยกันเกิดขึ้น อาการที่อาศัยกันดับ
 ลง นั้นแหละเห็นปฏิจจนสมุปบาท.

แต่เดี๋ยวนี้มันไม่มีความสนใจที่จะเห็นอย่างนั้น, เห็น
 คน มันก็เห็นไปในทางว่าสวยหรือไม่สวย น่ารักหรือไม่น่ารัก,
 น่าคบเป็นเพื่อนหรือไม่ หมอนี่จะมาตีมาร้ายอย่างไร; มัน
 ก็ไม่เห็น ไม่เห็นที่คนที่เรียกว่ามีปฏิจจนสมุปบาท. ที่สัตว์
 ก็เหมือนกัน ไม่ได้ดูอาการเกิดขึ้นการดับลง, ต้นไม้ต้นไม้ไร่ก็ไม่
 ดูไม่เห็น เห็นแต่ว่าเป็นต้นไม้ไร่ จะเอาไปกินไปใช้ได้อย่างไร,

ในก้อนหินนั้นก็เหมือนกัน ถ้าว่ามันมีความรู้อันลึกซึ้ง รู้จัก
แยกออกไปเป็นธาตุต่าง ๆ เป็นปรมาณู, มีการเกิดดับอยู่
ทุก ๆ ปรมาณู ก็เห็นปฏิจาสมุปบาทได้แม้ในก้อนหิน ;
นั่นแหละจะเห็นพระพุทธเจ้าพระองค์จริงได้ในสิ่งทั้งปวง ใน
สิ่งทั้งปวง.

พวกเราไม่เคยคิดอย่างนี้, ไม่เคยพูดอย่างนี้ แต่
พวกอื่นเขาคิดเขาพูดกันแล้ว. พระพุทธเจ้ามีในที่ทั้งปวง,
ที่ไหนมีอาการแห่งปฏิจาสมุปบาท ที่นั่นมีพระพุทธเจ้านั่ง
แสดงอยู่ในนั้น, นั่งแสดงอยู่ทุกหนทุกแห่งทุกเวลาที่มันมี
อาการแห่งปฏิจาสมุปบาทปรากฏอยู่.

นี่ถ้าเราเลิกหลงใหลในโลกบ้าง ๆ บอ ๆ นี้ มาดูอย่าง
ลึกซึ้งในภายในแห่งจิตใจ, ในชีวิตอันยืดยาว; ก็คงจะพบ
ได้ว่า ในชีวิตอันยืดยาวนี้มีเรื่องราวานานาสารพัดสารพัน, เกิด
ขึ้นอย่างไรดับไปอย่างไร เกิดขึ้นอย่างไรดับไปอย่างไร, ล้วน
แต่เป็นเรื่องทุกข์และเรื่องสุขทั้งนั้นมันมาก มากเกินกว่าที่จะ
เห็นเสียอีก. แต่เราก็ไม่เห็น เพราะมันไม่อยากจะเห็น ไม่
สนใจจะเห็น, มันไปอยากจะดูจะเห็นแต่เรื่องโน่น, เรื่องบวก

เรื่องลบ เรื่องใต้เรื่องเสีย เรื่องขาดทุนเรื่องกำไร เรื่องแพ้
เรื่องชนะ เรื่องหญิงเรื่องชาย เรื่องผิวเรื่องเมีย, จะไปเห็น
แต่เรื่องโน้นไปเสียหมด มันก็เลยไม่เห็นเรื่องนี้.

จะเอาธรรมชาติเป็นเกณฑ์ก็ได้ หรือจะเอาสติปัญญา
หรือเหตุผลเป็นเกณฑ์ก็ได้, มันแสดงว่า ถึงเวลาแล้ว, ถึง
เวลาแล้วที่จะเห็นสิ่งเหล่านี้. เด็ก ๆ มือไม่เห็นก็ช่างเด็ก ๆ
ไป อย่าไปสนใจเลย, แต่ว่าคนอายุ ๕๐, ๖๐ ปี ๗๐ ปี แล้ว
นี้จะว่าอย่างไร มันควรจะเห็น; ถ้าไม่เห็นมันก็เป็นเด็กหัว
หงอก อย่างที่กล่าวมาแล้ว มันก็ไม่น่าสนุก ไม่น่าสนุก
อะไร. เป็นคนแก่หัวหงอก ก็รู้ เห็น เข้าใจอะไรตาม
สมควรแก่อายุ ที่มันมีมากมาย นี้เรียกว่าเห็น.

ขอให้ทุกคนสังเกตดูสักนิด ก็จะได้เห็นได้ด้วยตนเอง
ว่าชีวิตหนึ่งชีวิต ชีวิตที่เป็นมาวันคืน ๆ นี้ ชีวิตนี้ มันเป็น-
การศึกษาเล่าเรียน หรือเป็นการสอนอยู่ในตัวมันเอง;
แต่คนโง่ไม่เห็นไม่รับเอา. ทุกอย่างที่เกิดขึ้นมาในชีวิตนี้เป็น
การสอนที่สุกอยู่ในตัว แล้วมันก็ต้องเป็นการเรียนอยู่ในตัว,
ส่วนหนึ่งมันสอนส่วนหนึ่งมันเรียน. ครั้นเรียนแล้วมันก็ทศ

สอบเป็นผลอยู่ในตัว คือสอบไล่ สอบไล่อยู่ในตัว; ก็เรานั้นแหละมันควรจะให้เห็นได้รู้สึก ได้รับสุขรับทุกข์.

ถ้าผู้ใดได้จัดให้ชีวิตเป็นการสอน เป็นการเรียน เป็นการสอบไล่ เป็นการตัดสินผลของการสอบไล่อยู่ในตัว, มันก็ได้รับสิ่ง^๕เป็นแน่นอน; คือได้รู้จักว่า ชีวิต^๕คืออะไร. ก็จะได้รู้จักจัดการให้ถูกต้องให้ตรงเผง ว่าชีวิตที่อายุเท่านี้ ควรจะทำอะไร, อายุเท่าไรควรจะทำอะไร อายุเท่าไรควรจะทำอะไร เป็นลำดับๆ มา, จะเรียกได้ว่า มีการเลื่อนชั้นแห่งอายุ เป็นลำดับมาตั้งแต่กล่าวแล้ว.

เดี๋ยว^๕มาถึงชั้นที่รู้จักอายุแล้ว มันจะหลอกอีกไม่ได้แล้ว ^๕ก็เห็นความจริงแล้ว มันก็กลับจะหัวเราะเยาะอายุ หัวเราะเยาะอายุที่โง่เขลาเสียก่อน แล้วมันจะเลิกมีอายุชนิดนี้.

นี้อยู่กับพระพุทธเจ้าพระองค์จริง คืออยู่กับการเห็นในอิทัปปัจจยตา, เมื่อใดวันคืนล่วงไป ๆ ด้วยการเห็นอิทัปปัจจยตา เมื่อนั้นคือการอยู่กับพระพุทธเจ้าพระองค์จริงประทับอยู่ในจิตใจเลย. พระพุทธเจ้าองค์นอก

พระพุทธเจ้าองค์เปลือกไม่ต้องสนใจ เพราะว่าเข้าไปอยู่ในใจใครไม่ได้. แต่ว่าพระพุทธเจ้าพระองค์จริงนั้น จะเข้าไปอยู่ในจิตใจของคนได้, เป็นญาณเป็นความรู้ เป็นแสงสว่างเป็นวิชา, เป็นอะไรก็ตาม อยู่ในจิตใจ เห็นโดยประจักษ์อยู่ว่าเกิดขึ้นอย่างนี้ คับไปอย่างนี้ เกิดขึ้นอย่างนี้ คับไปอย่างนี้; แล้วก็ไม่เอาแล้วกับเรื่องความเกิดดับไม่มีสิ้นสุดนี้, ความคุมไม่ให้มีการเกิดดับที่เป็นความทุกข์. นี้เรียกว่าอยู่กับพระพุทธเจ้าพระองค์จริง คืออยู่ด้วยสติสัมปชัญญะ ในการเห็นแจ้งซึ่งปฏิจาสมุปบาท.

ที่นี้ก็ขออนุญาตโฆษณาอภิมยตาหน้อย สีนก้าใหม่; เมื่อได้อยู่กับพระพุทธเจ้าพระองค์จริงอย่างที่ว่ามาแล้วนี้ มันไม่หวั่นไหว, มันไม่มีความหวั่นไหวต่ออะไร มันมีลักษณะเช่นนิพพาน.

สอุปาทิเสสนิพพาน และอนุปาทิเสสนิพพาน.

ขออนุญาตอธิบายนิพพาน ๒ สักหน้อย คืออธิบายกันมาผิตๆว่า นิพพานตาย กับนิพพานอยู่, พระอรหันต์ยังอยู่เรียกว่าสอุปาทิเสสนิพพาน พระอรหันต์ตายเรียกว่า อนุปาทิเสสนิพพาน. ในบาลีไม่ได้ว่าอย่างนั้น, พระอรหันต์ที่ยังมี

อินทรีย์ ตา หู จมูก ล้น ภาย ทำหน้าที่สมบุรณ์อยู่ ไม่ถูกกำ
 จักใด ๆ, มันยังรู้สึก ว่า *มนานาปมมานาปี* คือพอใจไม่พอใจ,
สุขทุกข์ สุขหรือทุกข์; แต่แล้วก็หมดแก่นั้น หมดแก่นั้น,
 มันรู้สึกแต่ว่า อ้อ วันนั้นมันสุขหรือทุกข์. ถ้าเธอสิ้นอาสวะ
อรหํ บริสุทธิ, *ขัณสาโว* สิ้นอาสวะ, *วุสิตวา* ประพฤติพรหม-
 จรรย์จบแล้ว, *กตกรรมโย* สิ่งใดที่มนุษย์จะต้องทำ ก็ทำเสร็จ
 แล้ว, แล้วก็มี *อนุปัตต ปทญฺโจ* ประโยชน์ใด ๆ อันตนจะได้
 ได้เสร็จแล้ว, *ปริกขัณภวสญฺโฆชโน* เครื่องผูกพันไว้ในภพ
 สิ้นสุดแล้ว, *สมมุปลณฺณาวิมุตโต* หลุดพ้นแล้วด้วยปัญญาอัน
 ชอบด้วยตนเอง, นั่นแหละเป็นพระอรหันต์ เป็นอย่างนั้น.

แต่พระอรหันต์จำพวกหนึ่งยังรู้สึกว่า อย่างนั้นคือสุข
 อย่างนั้นคือทุกข์, อย่างนั้นคือสิ่งที่เรียกกันว่าน่าพอใจ อย่างนั้น
 เรียกว่าไม่น่าพอใจ; มันจบ เท่านั้นแหละ มันไม่เกิดยินดี
 ยินร้าย ไม่เกิดตัวกู ไม่เกิดกิเลส. นี่เป็นพระอรหันต์ที่แรก
 ก็เรียกว่านิพพานเหมือนกัน เย็นหรือไม่เย็นกิดตุ, รู้สึกว่า
 อร่อยหรือไม่อร่อย ก็แก่นั้น มันไม่ปรุงเป็นตัวกู — ของกูขึ้นมา
 มาได้.

ส่วนนิพพานประเภทที่ ๒ เป็นพระอรหันต์อย่างนั้น
แล้ว เวทนาทั้งหลายเย็นสนิท, เวทนาทั้งหลาย นานินฺนุทิตานิ
อันท่านไม่พลัดพลินแล้ว, หมายความว่าไม่รู้รู้สึก เป็นยินดี
ยินร้าย หรือพอใจไม่พอใจ เป็นเวทนาที่เย็นสนิท; ก็ยัง
ไม่เกิดตัวกู ไม่เกิดของกู นี่ยิ่งเย็นไปกว่าอย่างแรก. อย่าง
แรกยังรู้สึกว่าสุขทุกข์ พอใจหรือไม่น่าพอใจ, แต่ไม่เกิดกิเลส
ไม่มีกิเลส. อย่างที่ ๒ ไม่รู้สึกแม้แต่ว่า พอใจหรือไม่น่า
พอใจ ไม่สุขไม่ทุกข์, นี่เป็นพระอรหันต์อนุภากิเลสนิพพาน
ธาคุ เย็นหรือไม่เย็น ไม่ได้ตายดอก. *ตสฺส อิทเว ภิกฺขเว*
สพฺพเวทยิตานิ เวทนาทั้งหลายทั้งปวงของเธอในในอดีตภาพ
นี้, คือหมายความว่ายังอยู่ ใช้คำว่ายังอยู่ คำว่า อิทะๆ ใน
อดีตภาพนี้ไม่ใช่ต่อตายแล้ว, นิพพานนี้ไม่เกี่ยวกับความตาย
นิพพานไม่เกี่ยวกับความตาย.

เลิกอายุแล้วมาอยู่กับอัมมชตา.

แล้วก็มืออัมมชตา ก็อัมมชตา ห้วนไหหรือเปลี่ยน
แปลงไปตามอารมณ์ที่เข้ามากระทบไม่ได้, อารมณ์ที่น่าพอใจ
ก็ไม่ทำอะไรได้ อารมณ์ที่น่าไม่พอใจก็ทำอะไรไม่ได้, อารมณ์

ที่เป็นสุขก็ทำอะไรไม่ได้ อารมณ์ที่เป็นทุกข์ก็ทำอะไรไม่ได้
นี่คือ อตัมมยตา แปลว่าไม่ปรุงแต่งได้โดยอารมณ์ใดๆ
มีความไม่หวั่นไหวเหลือประมาณ.

พูดกันฟังเล่นสักหน่อยก็จะตีเหมือนกันว่า บรรดา
ที่คุ้นรู้จักว่าไม่หวั่นไหว ไม่หวั่นไหวนั้นอะไรบ้าง ก้อนหิน
หวั่นไหวไหม? หรือว่าภูเขาทั้งลูกหวั่นไหวไหม? ภูเขาหิมาลัย
ยาวตงสองพันไมล์ ตังสามสี่พันกิโลมันก็ยังหวั่นไหว ถ้า
แผ่นดินมันหวั่นไหว, ถ้าแผ่นดินมันหวั่นไหว ภูเขาหิมาลัยก็
ต้องหวั่นไหว. แต่จิตที่มีอตัมมยตานั้นไม่หวั่นไหวโดยประการ
ทั้งปวง, อะไรมันจะหวั่นไหว โลกมันจะหวั่นไหว จักรวาล
มันจะหวั่นไหว จิตนี้ก็ไม่หวั่นไหว; เพราะมันว่าง ว่างจาก
ตัวกู.

ก็คิดดูเถอะ ความว่างมันหวั่นไหวได้หรือ มันจะเอา
อะไรมาหวั่นไหวเล่า, เป็นความว่างแล้วจะเอาอะไรมาหวั่นไหว;
ฉะนั้น ความหวั่นไหวไม่มีกับความว่าง เลยเป็นความ
คงที่ คือไม่มีอะไรปรุงแต่งได้. ถ้าปรุงแต่งได้ มันก็
เปลี่ยนแปลงไม่คงที่, เตี้ยวนั้นอะไรปรุงแต่งไม่ได้ มันก็คงที่
มันเป็นความสงบเย็น.

เลิกอายุคือเลิกตัวๆ เลิกตัวๆเสียให้ข้อยู่แต่ความว่าง เลิกอายุเสียให้เหลือแต่ความว่าง ก็ได้อยู่กับอตัมมยตา, อตัมมยตา มันเป็นคำแทนชื่อของพระนิพพานก็ได้ จะถือว่า เป็นเรื่องของธรรมชาติอันหนึ่ง ซึ่งมันมีอยู่โดยไม่มีใครรู้จัก อย่างนั้นก็ได้อีก.

ผู้ใดมีอตัมมยตา ผู้นั้นไม่หวั่นไหวเรียกว่าเป็นพระอรหันต์. จะเป็นอย่างนั้นได้ต้องเลิกตัวๆ เลิกอายุ เลิกตัวๆ ไม่มีตัวๆ, ถ้ามีอายุมันมีตัวๆ หรือถ้ามีตัวๆมันมีอายุ. ถ้ามันเลิกอายุเสีย มันก็เป็นการเลิกตัวๆ, ก็เหลือแต่ความว่าง ซึ่งไม่มีความหวั่นไหว ไม่มีความทุกข์; จึงพูดว่าเลิกอายุเสีย เกิด จะได้อยู่กับอตัมมยตา ไม่มีอะไรมาทำให้หวั่นไหวได้. คำนี้มันอธิบายยาก ไม่หวั่นไหวถึงขนาดไหน, แต่ขอให้เปรียบเทียบอย่างที่ว่ามาแล้ว แม้โลกจะหวั่นไหว, ภูเขาหิมालัยจะหวั่นไหว จิตที่มีอตัมมยตาไม่หวั่นไหว.

เลิกอายุแล้วอยู่เหนือปัญหาทุกปัญหา.

ต้ออกที่หนึ่งกว่า จะอยู่เหนือปัญหาทุกปัญหา, น้อมองดูใกล้ ๆ ทั่วว่า ปัญหาความยุ่งยากลำบากจะหมดไป ต่อเมื่อเลิกอายุ แล้วก็เป็นอตัมมยตา.

เลิกอายุแล้วอยู่เหนือโลกแห่งความเพ้อฝัน.

แล้วคำสุดท้ายเรียกว่า ไม่อยู่ภายใต้ แต่ว่าอยู่เหนือ
เหนือโลกแห่งความเพ้อฝัน คือโลกปัจจุบัน. โลกปัจจุบัน
ยิ่งเพ้อฝัน แต่ก่อนก็ไม่ค่อยเพ้อฝัน แรก ๆ ก็ไม่ค่อยเพ้อฝัน,
เดี๋ยวนี้ความเจริญเป็นความเพ้อฝันมากขึ้น แล้วยังเพ้อฝันต่อ
ไปอีกมากมาย. มันจะอยู่เหนืออำนาจโลกที่เพ้อฝัน โลกที่
เพ้อฝันนั้นจะไม่มายั่วให้ขึ้นไปตามอำนาจนั้น ๆ ได้. นี้อยู่
เหนือโลกแห่งความเพ้อฝัน, มันจะเกิดอะไรขึ้นมา ก็ตาม
ใจมัน ก็ช่างหัวมัน.

เดี๋ยวนี้มันคอยเงี่ยหูฟังว่าอะไรผลิออกมาใหม่ ๆ คุ
จะไปซื้อมา, ไม่มีเงินก็จะผ่อนส่ง จะเอาเอาสวนจํานำก่อน
ก็ได้; จะไปซื้อของที่ออกมาใหม่ ๆ ที่ประเสริฐที่วิเศษ.
รวมทั้งเรื่องกิน เรื่องแต่งตัว เรื่องใช้สอย เรื่องเจ็บไข้อยะไร
ก็ตาม มันต้องการไม่มีของเขต, มันอยากจะดีที่ที่สุด ดีที่สุด
ดีที่ที่สุด จนไม่รู้จะสุดกันอย่างไร จึงได้เรียกว่าโลกแห่งความ
เพ้อฝัน. แล้วมันยังจะฝันมากขึ้นไปอีกแน่นอน; เพราะ
ว่าการศึกษามันไม่หยุด มันก้าวหน้าเรื่อย มันพบเรื่อย.

เดี๋ยวนี้ข่าววิทยุว่าจะไปโลกพระเกตุเนปจูน ดาวเนปจูน กำลังเข้าไปใกล้, กำลังเข้าไปถ่ายภาพ กำลังเตรียมจะลงอะไร นั้น วิทยุปัจจุบันนี้. นั่นแหละมันเป็นเรื่องราวที่ว้าเจริญ ๆ ๆ ไม่สิ้นสุด แล้วก็หยุดความต้องการ, ไม่อาจจะหยุดความต้องการ ว่านั่งกันที่ พอกันที่, นั่งกันที่ อย่างกระโดดโลดเต้น กันนักเลย.

มีทางเดียวเท่านั้นที่ว่า เลิกตัวตนเสีย เลิกอายุ เสีย มีอตัมมยตา จิตก็จะไม่เพื่อฝันไปตามอำนาจของโลกแห่งความเพื่อฝัน บัญหาก็จะจบ เท่านั้น. เมื่อมันไม่มีอะไรมานั่งกับ ครอบงำ ชักจูงอะไรได้, ไม่มีอะไรมาเมื่ออิทธิพลเหนือจิตแล้ว จิตอย่างนี้เขาเรียกว่าหลุดพ้น. คำว่าหลุดพ้นนี้ ไม่ใช่เป็นคำพูดเปรย ๆ บ้า ๆ บอ ๆ, มันหลุดพ้นจากอำนาจของทุกสิ่งอย่างทีกล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้น จนว่าอยู่เหนืออำนาจของโลกแห่งความเพื่อฝัน.

นี่ประโยชน์ของการเลิกอายุ ที่อุทิศสำหรับบรรยายสาธยาย มา จนหลายคนเบื่อแล้วก็ได้ ไม่อยากจะฟังเรื่องซ้ำ ๆ ซาก ๆ นี้, แต่ต้องขอร้องที่ยังต้องพูด เพราะว้ายังไม่เข้าใจถึงที่สุด.

ขอพูดซ้ำ ๆ จนให้เข้าใจถึงที่สุด ว่าเลิกอายุนั้นคืออะไร ? คือทำอะไร ? จะได้อะไรมา โดยวิธีใด ?

แล้วก็นึกละเอียดใจ ที่บอกว่า ล้ออายุ ล้ออายุ ทำบุญ ล้ออายุ ; แต่ว่ากินกันใหญ่ สนุกกันใหญ่ รับเงินกันใหญ่ รับของขวัญกันใหญ่ รับอะไรกันใหญ่, นั่นแหละเลิกอายุ ล้ออายุ บ้า ๆ บอ ๆ. ขอให้ปรับปรุง ว่าให้มันมีลักษณะล้ออายุ ๆ, และเลิกอิทธิพลของอายุ เลิกอำนาจของอายุ.

ขอให้เตรียมพร้อม อีกไม่กี่เดือนก็จะถึงวันนั้น, จะเป็นเรื่องเพื่อฝัน หรือไม่เพื่อฝันก็ตามใจ แต่ว่าถึงวันนั้นจะทำบุญประเภทเลิกอายุกันสักที. จะพิมพ์กำหนดการโปรแกรม ออกแจกจ่ายให้ชัดเจน ให้แน่นอน ให้ทั่วไป, ว่าทำอะไร จะเป็นบุญกุศลอันแท้จริง ไม่ยุ่งยากหวั่นกันเหมือนกับที่ทำมาแล้ว, ไม่รบกวนใคร แม้แต่แมวสักตัวหนึ่งก็ไม่ต้องลำบาก, ต้องไม่รบกวนใครให้ลำบาก จึงจะเป็นบุญเป็นกุศล. นี่ไปเที่ยวขอร้องผูกพันกันทั่วบ้านทั่วเมือง ให้มาช่วยกันอย่างนั้น อย่างนี้, อย่างนี้ไม่ไหวดอก พระพุทธเจ้าเสด็จมาเห็นก็สั่นพระเศียร ไม่ใช่เป็นเรื่องที่เป็นธรรมะเป็นวินัย.

แต่เอาตามก็จะต้องพูดในลักษณะว่า ขอลองดู, ขอ
ลองดูโดยเชื่อว่ามันดีแน่ มันมีประโยชน์แน่, มันเป็นการก้าว
หน้าแน่ซื่อนี้. ขอให้ลองดู เพราะว่าที่ต่ำกว่านั้น เราได้ทำมา
แล้ว ทำมาแล้ว, แล้วก็พิสูจน์ว่ามีผลเพียงเท่านั้น มีผลเพียง
เท่านั้น ยังไม่น่าพอใจ ยังไม่น่าพอใจ.

ตัวตนคือต้นเหตุของความทุกข์.

ทำอย่างไม่เลิกอายุ ไม่เลิกตัวตน, มันก็มีผล
อยู่ในกองทุกข์ อยู่ในกองทุกข์ ได้รับความสุขปลอมเหมือน
ธนบัตรปลอม เหมือนธนบัตรปลอมอยู่เรื่อยไป ได้รับความ
สุขปลอม. แต่ถ้ามันงมงายใจ ก็ดีเหมือนกัน ธนบัตร
ปลอมมากๆ มันก็จิตใจได้เหมือนกัน. นำหาวคเสี้ยว ถ้าว่า
บุญหรือกุศลที่ได้อยู่ในมันเป็นของปลอม, มันไม่ตัดปัญหา
มันไม่ดับทุกข์ มันเป็นของปลอม. ต้องการเรื่องสวรรค์วิมาน
เป็นเรื่องกามารมณ์ทั้งนั้น, เป็นเรื่องบ้าบูบเดียวทั้งนั้น ลงทุน
เกือบตาย แล้วก็เงินผลบ้าบูบเดียว.

เรื่องนำหาวคตามที่อยู่ในกัมภีร์, เทวดาเมืองสวรรค์
ไม่มีลูกเด็ก ๆ มีแต่โต ๆ ทั้งนั้น; คงจะฉลาดกุมกำเนิดกัน

ใหญ่ทีเดียว จึงไม่มีการตั้งครรรค์ หรือการคลอลดดู, นี้เมือง
เทวดา ก็เพราะมันบั๊กามารมณกันใหญ่ ไม่เสียเวลามากลอลด
บุตร. อย่าพูดเลยเรื่องนี้ เพราะว่ามันจะมากเรื่อง มันจะถูกค่า
แต่อยากจะเน้นตรงที่ว่า มันบั๊กามารมณกันมากเกินไป.

ถ้าได้เกิดในพรหมโลก มันก็เป็นเพียงความทุกข์ที่
วงจรมืด มองไม่ค่อยเห็น ในรูปพรหม; ถ้าในอรุปรหม
มันก็ยังเหลือเงาของความทุกข์ อยู่มากมายทีเดียว.

นี่แสดงว่า กามโลกก็ไม่ไหว รูปโลกก็ไม่ไหว อรุปร
โลกก็ไม่ไหว, สวรรค์ทุกชั้นมันไม่ไหว พรหมทุกชั้นก็ไม่
ไหว, มันยังไม่อยู่เหนือความทุกข์นี้ มันจะต้องเอาชนะความ
ทุกข์ให้ได้. พวกพรหมชั้นสูงสุดก็ยังรู้สึกยินดีในร้าย แล้ว
เกิดความรู้สึกประเภทตัวตน, พรหมนั้นก็ยังมีตัวตน ไม่ละ
ตัวตน แม้จะสูงสุดสักเท่าไร จึงไม่ใช่นิพพาน ยังมีตัวกู
มีของกู. ถ้ามีตัวกู—ของกู มันมีกิเลส ตัวกูบวกก็เกิดกิเลส
ประเภทบวก คือ โลภะ หรือราคะ, ตัวกูลบก็เกิดกิเลส
ประเภทลบ เกิดโทสะ โกรธ, ไม่รู้ว่าบวกว่าลบเกิดโมหะ.
ถ้ามันยังมีตัวกู มันก็ยังมิกิเลส มันก็มีภาระแห่งตัวกู

นั่นแหละคือความทุกข์ เรียกว่าชีวิตชนิดที่ยังกักเจ้า
ของ.

กำหนัดสนใจใหม่ สะคุใจใหม่ ชีวิตที่กักเจ้าของ,
คุณมีชีวิตชนิดไหน? ผู้ฟังทั้งหลายนี้มีชีวิตชนิดไหน มีชีวิต
ชนิดที่กักเจ้าของหรือไม่กักเจ้าของ? ถ้ามีชีวิตที่ไม่กักเจ้าของ
นั่นแหละรู้ไว้เถอะว่า เป็นพระอรหันต์แล้ว, แต่ถ้ายังมีชีวิต
ที่กักเจ้าของอยู่ กัดเล็กกัดน้อยอะไรก็ตามใจ ยังเป็นคนที่ไม่ใช่
พระอรหันต์ ยังมีชีวิตที่กักเจ้าของ ยังจะต้องหัวเราะ ยังจะ
ต้องร้องไห้, ยังจะต้องตีใจ ยังจะต้องเสียใจ, ไม่มีความว่าง
ไม่มีความสงบ, มันมีชีวิตที่กักเจ้าของ ต้องวิ่งไป ต้องวิ่งมา
ต้องสาระพัดอย่าง.

ขอให้มุ่งหมายชีวิตที่ไม่กักเจ้าของ, คำว่าชีวิตนี้ มัน
ต้องมีความหมาย ว่าสดชื่น แล้วก็เยือกเย็น, ต้องมีความสด
ชื่นมีความเยือกเย็น จึงจะตรงตามความหมายของคำว่าชีวิต.
ถ้ามันมืออยู่อย่างไม่สดชื่น อย่างไม่เยือกเย็น มันไม่ใช่ชีวิต
คอก, มันไม่ใช่ความหมายของชีวิต, หรือก็ต้องว่าชีวิตผิด
ชีวิตผิดๆ ชีวิตบ้าๆ บอๆ ไม่มีความหมายอันแท้จริงของคำว่า
ชีวิต.

พอใจในความทุกข์ เอาความทุกข์เป็นตัวเองเสียโดย
 มาก, แล้วก็รำเริงกันอยู่ ยกหูชูหางกันอยู่ ไม่มีที่สิ้นสุด,
 ว่าเรามีมาก มีดี มีสวย มีอะไรมากกว่าใคร ๆ. มันเป็น
 เหมือนรำเริงอยู่ในกลางกองไฟ มันไม่ยอมให้ตาย เพื่อมันจะ
 ได้มีความทุกข์ที่ยืดยาว; ถ้าตายเสียมันเลิกกัน มันไม่ให้ตาย
 แต่ให้มันทรมานอยู่นั่นแหละ.

สิ่งเลวร้ายคือความทุกข์ อะไรจะเลวร้ายกว่านั้นมัน
 ก็ไม่มี. เดียวนี้ไม่รู้จักความทุกข์ ว่าเป็นความทุกข์ เห็น
 เป็นความสุขไปเสีย; จึงได้มีชีวิต อยู่ด้วยความหิว คือ
 ต้องการส่วนเกินอยู่เสมอ. พุงง่าย ๆ มันต้องการมากกว่าเงิน
 เดือนหรืออะไรที่ได้รับอยู่เสมอ มันก็เรียกว่าหิวอยู่เสมอ;
 นี่ชีวิตหิว ไม่น่าเลื่อมใสอะไร ได้เงินมาใช้มาก มันก็ต้อง
 การมากไปกว่าอีก, ความอยากความต้องการมันเกินหน้าไป
 เสมอ เกินที่ควรจะได้หรือที่จะหามาได้. มันมีเกินอย่างนี้
 อยู่เสมอ ทั้งนั้นความหิวนี้จึงไม่รู้จักจบ มีความหิวติดต่อกัน
 ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐
 ทงวันทงคืน ทงเดือนทงปี. ความหิวนี้เป็นสัญลักษณ์ของ
 เปเรต เปเรตคือความหิว, เทรัจฉานคือความโง่, นรคคือความ
 ร้อน, อสุรกายคือความกลัว มันอยู่ด้วยความร้อน ด้วย

ความโง่ ด้วยความทิว ด้วยความกลัว. นั้นมันไม่ใช่เรื่องที่น่า
พอใจที่ตรงไหน นี่เต็มไปด้วยปัญหาอยู่ในชีวิต.

เราจะต้องอยู่เหนือปัญหาเหล่านี้ทั้งหมดให้จน
ได้ ก่อนแต่จะตาย.

เรื่องที่จะต้องคิดกันมาก ๆ ก็คือว่า เราไม่รู้ เราไม่
เห็น เราไม่ยอมรับว่าทำได้, พอพูดให้ฟังอย่างนั้นก็สั้นห้วน ๆ
โอ้ ทำไม่ได้ ทำไม่ได้, บัวยการ บัวยการไม่ต้องทำ ปล่อยไป
ตามเรื่องตามราวดีกว่า. คือไม่ยอมฟัง ไม่ยอมคิด ไม่ยอม
เห็นว่า ชีวิตนี้มันพัฒนาได้ จนถึงอย่างนี้, มันพัฒนาได้
ให้สูงขึ้นไปถึงไม่กั๊ดเจ้าของ, จนอยู่เหนือปัญหาทั้ง
ปวง, จนอยู่เหนืออิทธิพลแห่งความเป็นบวกเป็นลบ,
อยู่เหนืออิทธิพลของโลกอันเพื่อฝัน. แต่ไม่มีใครเชื่อ
ไม่มีใครอยากจะทำ เชื่อ ย่อมแพ้ว่าทำไม่ได้แน่ เราทำไม่ได้แน่,
แล้วก็เหมาเอาเสียอย่างนั้นว่าทำไม่ได้ แล้วก็ไม่สนใจ ไม่
พยายามที่จะทำ.

เช่นเดียวกับเขาจะพูดกันว่า พระอรหันต์ไม่มี พระ-
อรหันต์ไม่มีแล้ว เพราะทำไม่ได้แล้ว, ในเมื่อพระพุทธเจ้า
ท่านตรัสว่า มีการปฏิบัติที่ปฏิบัติชอบอยู่แล้วโลกนี้ไม่ว่าง

จากพระอรหันต์. ไม่มีใครฟังพระพุทธเจ้า เชื่อตัวเอง ไม่มีแล้ว ไม่มีแล้ว, อย่างเดียวกับที่ว่า เชื่อตัดบทเสียว่า อย่างนี้ทำไม่ได้ อย่างนี้ทำไม่ได้, อยู่เหนือปัญหา อยู่เหนือบวกเหนือลบ เหนืออะไรทั้งปวงนี้ ทำไม่ได้ ทำไม่ได้, ไม่อยากฟัง.

แต่แล้วก็ไม่รู้จะเอาอะไรมาพูด เพราะเรื่องนี้มันเป็นเรื่องพุทธศาสนาโดยตรง, ถ้าไม่ให้พูดเรื่องนี้ แล้วจะเอาเรื่องอะไรมาพูดเล่า. ถ้าจะต้องพูดเรื่องจริงแล้วไม่หลอกกัน ก็ต้องพูดเรื่องนี้ เรื่องที่ว่าอยู่เหนือ เหนือบวกเหนือลบ เหนือบุญเหนือบาป เหนือสุขเหนือทุกข์, เหนืออะไรๆ ได้ โดยการเลิกตัวกูเสีย; ก็ไม่ได้อีก ไม่เชื่อว่าจะเลิกตัวกูเสียได้ ไม่เชื่อว่าจะเลิกอายุเสียได้. แล้วคิดว่าถ้าเลิกตัวกูเลิกอายุก็คือตาย คือตาย, ไปเข้าใจเสียอย่างนี้ ก็ไม่ยอมฟังเรื่องเลิกอายุหรือเรื่องเลิกตัวกู, ไม่ยอมฟัง เพราะว่ากลัวตาย.

เลิกอายุเพื่อจะไม่ต้องตาย.

ขอให้เข้าใจเสียใหม่ว่า เลิกเสียนี้เพื่อไม่ตาย เพื่อไม่ต้องตาย, เลิกอายุ เลิกตัวกูเสีย เพื่อจะไม่ต้องตาย เพราะว่าไม่มีอะไรที่จะตาย; ฉะนั้นอย่ากลัวเลย เลิก

อายุก็ไม่ตาย เลิกตัวก็ไม่ต้องตาย อยู่เหนือปัญหาทั้งปวงก็ไม่ตาย. จิตนี้จะเป็นผู้รู้อะไร หรือได้รับประโยชน์, ได้รับอำนาจแห่งการกระทำ คือบรรลุสิ่งสูงสุด ที่เรียกว่านิพพาน หรืออะไรก็ได้ แล้วแต่จะเรียก, แต่เรานิยมเรียกกันว่านิพพาน หรือโลกุตระคือเหนือโลก. เหนือโลกคือเหนือปัญหาทุกอย่างทุกประการของโลก, แม้ว่าอยู่ในโลกนี้ โลกก็ทำอะไรไม่ได้ จับไปแช่ในน้ำแข็งก็ไม่เย็น มนถึงขนาดนี้; แล้วใครก็ไม่เชื่อ เหนือปัญหาทุกชนิดในโลก นี้เรียกว่า ประโยชน์แห่งการเลิกอายุ และเลิกตัว เลิกตัวเสีย.

มีตัวก็มีใจตัว.

ความรู้สึกของมนุษย์เรา ช่วยฟังให้ดีๆ, ว่าความรู้สึกของมนุษย์เรา ที่มันมีอยู่เอง เป็นไปเองตามธรรมชาติ นั้นมันก็มีอยู่เป็นธรรมดา. สิ่งใดมีชีวิตสิ่งนั้นต้องมีความรู้สึกตามธรรมชาติ ตามธรรมชาติของสิ่งที่มีชีวิต ว่าตัวกู่ว่าตัวกู; พอตัวชีวิตนั้นมันไปทำอะไรเข้า มันจะเกิดความรู้สึกขึ้นมาทันทีว่า ตัวกูเป็นผู้ทำ ตัวกูเป็นผู้ทำ ตัวกูเป็นผู้ทำ, หรือเป็นผู้ถูกกระทำ แล้วแต่เรื่อง. นี่มันมีได้เองตาม

ธรรมชาติอย่างนี้ มันลำบาก เรียกว่าสัญชาตญาณมันมีตัวกู
มันคอยแต่จะให้รู้สึกว่ามีตัวกู.

แต่ถ้ามันมีแต่เพียงตัวกู มันไม่เห็นแก่ตัว ก็ยังไม่มี
ปัญหา, มันไม่ย่อท้ออะไร ไม่ต้องการอะไร, มีตัวกูเพียงแต่จะ
รอดตาย ไม่ต้องการอะไรมากมาย คอยหลบหลีกอันตราย.
เพียงแต่มีตัวกู รอดอยู่เป็นตัวกู มันก็ไม่เลวร้ายเท่าไร,
แต่ถ้ามันมีความเห็นแก่ตัวกู ที่มันมีกิเลสทุกประเภท
ปัญหามันเกิดขึ้นตอนนั้น.

แต่ว่าสัญชาตญาณที่มันรู้สึกตามธรรมชาติ ว่ามีตัวกู
นั้น แก้ไขได้, มาให้เกิดความรู้สึกเสียใหม่ว่า ไม่ต้องมีตัวกู
ดีกว่า. ถ้าปล่อยไปตามเรื่องแล้ว ชีวิตหรือสัญชาตญาณนั้น
จะต้องแบกตัวกูอยู่ตลอดไป มันหนัก, มาเกิดความรู้ใหม่ที่
ดีกว่า เลิกตัวกู ก็มีชีวิตชนิดที่ไม่หนัก. นิยามอันนี้คือ
ญาณในพระธรรมในพระศาสนา ที่สอนกันให้ทำนี้ เพื่อให้
มีตัวกูชนิดที่มิใช่ตัวกู.

ต้องเตือนกันอีกที่ว่า มีอัตตา ซึ่งมีใช่อัตตา คือ
อนัตตา แปลว่าอัตตา ซึ่งมีใช่อัตตา มีตัวกูซึ่งไม่ต้องแบก.

ถ้ามีอศตา อศตาเต็มที่ฝ่ายหนึ่งนั้นก็แบก, นริศตา นริศตาฝ่าย
โน้นก็ไม่มีอศตาเลย ก็ไม่ได้ทำอะไรกันเลย, อยู่ตรงกลาง
มีอศตาที่ไม่แบก, มีอศตาที่ไม่ยึดถือว่าตัวตน ก็ไม่มีปัญหา
ก็ดับทุกข์ได้ ขอให้เป็นอย่างนี้.

พัฒนาจิตให้ประภัสสรถาวร.

จิต^๕ธรรมชาติให้มาไม่มีปัญหาตอก ก็เป็นประ-
ภัสสร, แต่ว่ามันอ่อนแอ พร้อมทั้งจะให้เกิดปัญหา มันยัง
อ่อนแอพร้อมที่จะให้เกิดกิเลส. นี่เราพัฒนาจิต^๕ ให้เป็น
จิตประภัสสรตายตัวถาวร, อะไร ๆ มาทำให้เกิดปัญหาไม่ได้
เป็นประภัสสรชั้นพระอรหันต์.

พระอรหันต์มีจิตประภัสสรชนิดที่ไม่กลับลงไปให้
อะไรมาปรุงแต่ง หรือเกิดกิเลสได้, ประภัสสรตามธรรมชาติ
นั้นกิเลสเกิดเมื่อไรก็ได้ ให้โอกาสทุกเมื่อ. การจะพัฒนาปฏิบัติ
ธรรมะ ก็คืออบรมความเป็นจิตประภัสสรของธรรมคานี้ให้
มันคงคงที่ ไม่มีอะไรครอบงำได้, เป็นตายตัว เป็นประภัสสร
พระอรหันต์ไปเสีย.

ประภัสสรธรรมคานนั้นมันยังช่วยไม่ได้ มันยังเปิดโอกาสให้กิเลสเกิด เข้ามาครอบงำยึดครอง. ประภัสสรตามสัญชาตญาณมันยังไม่พอ ต้องเอาภาวิตญาณเข้าไปอบรมทุกอย่างทุกประการ ให้มันเป็นประภัสสรกล้าแข็งตายตัว กลับเป็นอ่อนไม่ได้, อะไรเข้าไปทำให้เกิดกิเลสไม่ได้; ก็คือมีตัวตนโดยสัญชาตญาณ แล้วก็ไม่ใช่ยึดถือว่าตัวตน ที่มีอยู่ไม่ใช่ยึดถือว่าเป็นตัวตน โดยอำนาจของภาวิตญาณ. ถึงสัญชาตญาณมันจะโง่ว่ามีตัวตนก็ตามใจ, แต่ว่าภาวิตญาณ มันก็ฉลาดพอที่จะไม่ให้ยึดถือว่าตัวตน. ถ้าจะยึดถือว่าตัวตน ก็ให้ยึดถือไปสักว่าสมมติ เรียกว่าสมมติ ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง; ถ้าอย่างนั้นแล้วไม่กัณฑ์เจ้าของ ตัวตนนี้จะไม่กัณฑ์เจ้าของ, ชีวิตนี้จะไม่กัณฑ์เจ้าของ เพราะมันถึงความสูงสุดแห่งปัญญา ถึงขนาดที่เรียกว่าเลิกอายุเสียได้ เลิกตัวตนเสียได้ ไม่มีอะไรที่จะเป็นที่ตั้งแห่งความเปลี่ยนแปลง ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย หรือความเปลี่ยนแปลงใดๆไม่อาจจะมีกับจิตขนิคนั้น นั่นแหละเรียกว่าหมดปัญญา อยู่เหนือปัญหา อยู่เหนือโลก, อยู่เหนือปัญหาในทุกโลก ในโลกแห่งความเพื่อฝัน, ประโยชน์สูงสุดของการเลิกอายุ.

นี้โฆษณาเป็นครั้งสุดท้ายนะ เรื่องบรรยายเล็กอายุนี
สรุปความว่าอย่างนี้, ต่อไปถ้าจะบรรยายได้ก็บรรยายเรื่องอื่น,
แล้วค่อยออกกำหนดการ ว่าทำบุญเล็กอายุกันนั้นจะอย่างไร
แจก.

การบรรยายในวันนั้นสมควรแก่เวลา ขอยุติการบรรยาย
เปิดโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลายสวดบทพระธรรม ในลักษณะ
คณสาธยายให้ท่านทั้งหลายฟัง, เป็นการช่วยให้เกิดกำลังใจ
ในการที่จะทนได้ในการปฏิบัติธรรม ซึ่งมีความยากลำบากอยู่
บ้าง, แต่แล้วก็จะทนได้ และสำเร็จประโยชน์; จึงขอยุติ
การบรรยาย เปิดโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลายสวดคณสาธยาย
สืบต่อไป ณ กาลบัดนี้.

รายนามผู้บริจาคค่าพิมพ์

เลิกอายุแล้วมาอยู่กับอัครมยุคา และสรุปเรื่องการเลิกอายุ

คุณมานิตย์—คุณเตือนเพ็ญ เจริญกุล	๒,๐๐๐ บาท
คุณศศศรี ฟุ่งลัฏกา	๑,๕๐๐ บาท
(อุทิศส่วนบุญกุศลให้คุณแม่หม่อมย สัมสกุล)	
พ.ญ. ทวีศิริ วัฒนศิริ	๑,๐๐๐ บาท
คุณอาภา—คุณสมสนธิ เอียวบำรุง	๑,๐๐๐ บาท
คุณวัฒนา—คุณปรานี สัมเศรษฐ์	๑,๐๐๐ บาท
คุณพิศมัย ศุขเกียรติ (อุทิศให้บิดามารดา)	๑,๐๐๐ บาท
คุณนิพนธ์—คุณวานี โลหกุล	๑,๐๐๐ บาท
คุณโอกาส—คุณจินตนา สดคมขำ	๑,๐๐๐ บาท
คุณสุจิต—คุณอาภา ศรีบุรุษ	๖๐๐ บาท
คุณปรีชา ชื่นชม (อุทิศให้มารดา)	๕๐๐ บาท
คุณจิตติ—คุณพรณี กุลวานิช	๕๐๐ บาท
คุณเหลียว แซ่ตัน	๕๐๐ บาท
คุณเจื่อน ตันภิบาล (อุทิศให้คุณชลอ ตันภิบาล)	๕๐๐ บาท

คุณสุธา — คุณอรรพรรณ วงศ์พานิช	๕๐๐ บาท
คุณเมณี แซ่ชอ	๕๐๐ บาท
คุณวิญ ผลิตโกมล	๕๐๐ บาท
คุณวินิจ ผลิตโกมล	๓๐๐ บาท
คุณชุ่มสาย ทันภิบาล	๓๐๐ บาท
คุณเสิวหงัน กุลจรรยาวิวัฒน์	๒๐๐ บาท
คุณประภา กุลจรรยาวิวัฒน์	๒๐๐ บาท
คุณไฉยช้วน ตรีบำรุง	๒๐๐ บาท
คุณประยูร พฤกษ์วิวัฒน์	๒๐๐ บาท
คุณสมจิตต์ อ่องสกุล	๒๐๐ บาท
คุณสมศรี โล่สกุล	๒๐๐ บาท
คุณโพย แซ่ลือ	๒๐๐ บาท
คุณมลิวัดย์ ทั่วสกุล (อุทิศให้มารดา)	๒๐๐ บาท
คุณช้วน ตรีณอมรวงศ์	๒๐๐ บาท
คุณประกายจันทร์ ก้างตัน	} อุทิศให้ (น.ส. นิรมล ก้างตัน) ๑๑๐ บาท
คุณกิริยา ก้างตัน	
คุณอัจฉรา ก้างตัน	
คุณเง็กสี ลีเมเจริญ	๑๐๐ บาท

คุณกล้วย ใจเด็ด	๑๐๐ บาท
คุณหนู๋ ตันติธรรมพิสิทธิ์	๑๐๐ บาท
คุณยกเกี้ย ผัวสกุล	๑๐๐ บาท
คุณสออิน ไช้สกุล	๑๐๐ บาท
คุณล้วน สุคันธรส	๑๐๐ บาท
คุณสิวโต พานิชกุล	๑๐๐ บาท
คุณเพกหงา จิ้งสกุล	๑๐๐ บาท
คุณประไพศรี โลทกุล	๑๐๐ บาท
คุณอุษา ทันสกุล	๑๐๐ บาท
คุณพันธิมา แฝงกุล	๑๐๐ บาท
คุณภิเชก เจนการ	๑๐๐ บาท
คุณจันทร์เพ็ญ อุกฤษณ์	๑๐๐ บาท
คุณสุพจน์ อุกฤษณ์	๑๐๐ บาท
คุณบุญศรี ศิริกุล	๑๐๐ บาท
คุณวรรณ อ่องแสง (ร้านอัญชติ)	๑๐๐ บาท
คุณสุจิตรา เอกศิลป์	๑๐๐ บาท
คุณก๊กเจียง ลิมจุหมิง	๕๐ บาท
คุณปราณี แซ่พู้ (อุทิศให้บิดามารดา)	๕๐ บาท

คุณนวลวรรณ รองหงส์ทอง	๕๐ บาท
คุณศิรินารถ ตันเดียร	๔๐ บาท
คุณพลอยไพฑูรย์ อยู่เย็น	๓๐ บาท
คุณสุพัชรา ชำนาญนา	๓๐ บาท
คุณนิตยา อิงสันเทียะ	๓๐ บาท
คุณสรรเสริญ — คุณศิริพร เจริญกุล	๕๐๐ บาท
คุณสมจิต เจริญกุล	๕๐๐ บาท
คุณสุตา เจริญกุล	๑,๖๓๕ บาท
จากธรรมรัตน์มูลนิธิ โดยคุณสุตา เจริญกุล	๔,๒๗๕ บาท
คุณการุญ — สว่าง อุณากุล	๑,๐๐๐ บาท
รวม	๒๖,๐๐๐ บาท

๕ ๕ รายชื่อหนังสือ ชุดหม่นลือ

ฉบับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	ฉบับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	ฉบับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	
๑.	พระพุทธคุณค่ากลอน	๔	๒๔.	นิเวศน์	๒	๔๒.	อดัมมยตา กับ สันติภาพ	๑	
๒.	การศึกษาคืออะไร?	๑	๒๕.	วันครุ	๑	๔๓.	พระรัตนตรัย		
๓.	การงานคืออะไร?	๑	๒๖.	แผ่นดินทองต้องสร้างด้วย			ที่ทานทั้งหลายยังไม่รู้จัก	๑	
๔.	ทรัพย์สมบัติคืออะไร?	๑		แผ่นดินธรรม	๑	๔๔.	การพัฒนาชีวิตโดยพระ-		
๕.	สิ่งที่ดีที่สดสำหรับมนุษย์	๑	๒๗.	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลัง			ไตรลักษณ์จัดเป็นอดัมมโย	๑	
๖.	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา			กระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ		๔๕.	ปาฏิหาริย์แห่งอดัมมยตา	๑	
	ไม่สมบูรณ์แบบ	๑		ที่แน่นอน. เมื่อไม่รู้จักตัวเอง			๔๖.	สหายธรรมของอดัมมยตา	
๗.	ปาวณา และธรรมะ			ก็ไม่ว่าตนควรจะมีหน้าที่				และ อดัมมยตา กับ ปัญหา	
	ในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา	๑		อะไร	๑			ของมนุษย์ครบถ้วน	๑
๘.	ชาติในปัจจุสมุปบาท	๑	๒๘.	ความเป็นพระอรหันต์	๑	๔๗.	พระพุทธเจ้าที่ทานยังไม่รู้จัก		
๙.	ทางออกที่ ๓ แห่งยุค			๒๙.	ธรรมะคุ้มครองโลก	๑		และ อุดมคติของความ	
	ปัจจุบัน	๑	๓๐.	ศุกของชีวิต กับ เส้นที่				เป็นแพทย์	๑
๑๐.	การบวชคืออะไร?	๑		ของศุก	๑	๔๘.	การเห็นพระพุทธเจ้า		
๑๑.	ศาสนาคืออะไร?	๑	๓๑.	กระแสแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่			พระองค์จริง และ		
๑๒.	ตัวตนคืออะไร?	๑		ต้องรู้จัก	๑		พระพุทธเจ้ามีอยู่ใน		
๑๓.	อานาปานสติภาวนา	๑	๓๒.	สิ่งแรกที่จะต้องรู้จักนั้น			ทุกหนทุกแห่ง	๑	
	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้อง			คือความทุกข์	๑	๔๙.	ชีวิตที่ไม่เสียชาติเกิด	๑	
	ศึกษาทางชนิดมีตัวตนและ		๓๓.	การหมดความเห็นแก่ตัว			ให้ออกอยู่ได้	๑	
	ไม่มีตัวตน	๑		คือหมดทุกข์	๑	๕๐.	เลิกเกียจแล้วมาอยู่กับ		
๑๔.	คุณพระไม่ตาย	๑	๓๔.	ชีวิต คือชนธังหา			อดัมมยตา	๑	
๑๖.	คุณพระไม่ตายและ			มิใช่ตัวตน	๑				
	เกิดมาทำไม?	๑	๓๕.	อดัมมยตาภาวนา	๑				
๑๗.	ความรักดี	๑	๓๖.	อดัมมยตาประยุกต์	๑				
๑๘.	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า		๓๗.	อดัมมยตาใช้หย่าอะไร					
	"พระเจ้า"	๑		ได้บ้าง	๑				
๑๙.	ครูคือผู้ทำหน้าที่สร้างโลก	๑	๓๘.	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลก					
๒๐.	การท้าวตรตามแบบ			ในอนาคต	๑				
	โบราณ	๑	๓๙.	ผู้มีอานาปานสติภาวนา					
	ประมวลปรมัตถธรรม			อย่างสมบูรณ์แบบ	๑				
	ที่คณธรรมดาควรทราบ	๑	๔๐.	การใช้อานาปานสติให้เป็น					
	โลกอื่น	๑		ประโยชน์ในบ้านเรือน	๑				
๒๒.	ความเกิดแห่งทุกข์ และ		๔๑.	บทช่วยจำสำหรับเรื่อง					
	ความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑		อดัมมยตา	๑				

เลิกอายุแล้วมาอยู่กับอัครมมยตา

และ

สรุปเรื่องการเลิกอายุ

- เลิกอายุไม่ใช่ตาย แต่เป็นการหมดปัญหาเรื่องอายุ.
- อัครมมยตาจะคุ้มครองให้อยู่เหนือสิ่งที่เป็นคู่ ไม่ให้มาปรุงแต่งให้เป็นทุกข์.
- ถ้าเข้าใจ เสด็จ วุฒิสโม สุโข ก็จะไม่เข้าใจอัครมมยตาได้ เพราะเป็นเรื่องทำนองเดียวกัน.
- เลิกอายุได้เมื่อใดก็จะได้อยู่กับอัครมมยตาเมื่อนั้น.
- ว่างนั้นแหละคืออัครมมยตา.
- ความเห็นแก่ตัวเป็นต้นเหตุของความเศร้าร้ายทุกอย่าง, ถ้ามีอัครมมยตาความเห็นแก่ตัวก็เกิดไม่ได้.

- ในวันอายุครบ ๘๔ ปีเต็ม จะมีการทำพิธีเลิกอายุ, จึงต้องพูดเรื่องเลิกอายุให้เป็นที่เข้าใจกัน.
- เลิกอายุแล้วก็อยู่กับนิพพาน.
- เลิกอายุแล้วอยู่กับพระพุทธเจ้าพระองค์จริง คืออยู่ด้วยการเห็นแจ้งในปฏิจาสมุปบาท.
- เลิกอายุแล้วอยู่กับอัครมมยตา คือมีความคงที่ไม่หวั่นไหว, ไม่มีอะไรมาปรุงแต่งได้.
- เลิกอายุแล้วอยู่เหนือปัญหาทุกปัญหา.
- เลิกอายุแล้วอยู่เหนือโลกแห่งความเพ้อฝัน.
- เลิกอายุเพื่อจะไม่ต้องตาย เพราะไม่มีอะไรที่จะตาย, มีแต่อกตาซึ่งมิใช่อกตา.